

Sanna Sveholm

OPAS ALAIKÄISEN RINTAPERILLISEN ASEMAAN
KUOLINPESÄN OSAKKAANA

Liiketalouden koulutusohjelma
2012

OPAS ALAIKÄISEN RINTAPERILLISEN ASEMAAN KUOLINPESÄN OSAKKAANA

Sveholm, Sanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
maaliskuu 2012
Ohjaaja: Kuohukoski, Minna
Sivumäärä: 60
Liitteitä: 0

Asiasanat: kuolinpesä, rintaperillinen, edunvalvonta, alaikäinen

Tämä opinnäytetyö tehtiin oppaaksi kuolinpesäasioiden hoitoon. Opas suunnattiin erityisesti alaikäisille perittävän rintaperillisille, sekä heidän edunvalvojilleen.

Opinnäytetyössä selvitettiin perusteet kuolinpesän hallintoon liittyviin toimiin ja paneuduttiin erityisesti siihen, millaisia vaikutuksia alaikäisen rintaperillisen asemalla on kuolinpesän toimintaan, sekä siihen millaisia erityiskysymyksiä vajaavaltaisen rintaperillisen asemaan liittyy. Opinnäytetyössä käsiteltiin myös sitä, millaisia vaikutuksia muiden pesänosakkaiden tekemillä toimilla on alaikäisen rintaperillisen asemaan. Työssä pyrittiin selvittämään myös, miten eri toimet kuolinpesässä voidaan käytännössä hoitaa ja miten alaikäisen edunvalvonta tulisi kussakin tilanteessa huomioida.

Lähteinä työn teoriaosassa käytettiin lähinnä lainvalmisteluaineistoa, lainsäädäntöä, sekä alan kirjallisuutta. Empiriaosassa käytettiin lähdeaineistona lisäksi viranomais-ten ja pankkien julkaisemaa materiaalia.

Tutkimuksen perusteella saatiin selville, että alaikäisen rintaperillisen ollessa kuolinpesän osakkaana on erityisesti huomioitava, että vajaavaltaisen edunvalvonta on kuolinpesässä asianmukaisesti järjestetty ja kiinnitettävä myös huomiota holhoustoimilain asettamiin vaatimuksiin ja rajoituksiin kuolinpesän toiminnassa.

THE POSITION OF AN UNDERAGE BENEFICIARY IN AN ESTATE SETTLEMENT: A GUIDE

Sveholm, Sanna
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
March 2012
Supervisor: Kuohukoski, Minna
Number of pages: 60
Appendices: 0

Keywords: estate, beneficiary, trusteeship, underage

This thesis was made to act as a guide for a beneficiary's position in an estate. The guide was made especially for the underage beneficiaries of the deceased and their trustees.

The thesis includes basic information for the administration of an estate and focuses specifically on the position of an underage beneficiary, and how the fact that the beneficiary is underage affects the administration of an estate. This thesis also deals with how the acts of other beneficiaries affect the position of the underage beneficiary, and how you can take care of the administrative activities in practice, and how the trusteeship of the underage person should be taken into account in each situation.

Legal texts and jurisprudence literature, as well as also publications by public authorities and banks in the empirical part are used as sources in this thesis.

As the result of the thesis, it can be concluded that when the beneficiary is underage, the trusteeship of the beneficiary in an estate should carefully be taken into account. Also, restrictions and demands set by custody laws should be considered.

SISÄLLYS

LYHENTEITÄ.....	7
1 JOHDANTO.....	8
2 KUOLINPESÄN MÄÄRITELMÄ JA TIETOA PERIMYKSESTÄ.....	10
2.1 Kuolinpesän määritelmä	10
2.2 Perimysjärjestys	10
2.3 Rintaperilliset.....	11
2.3.1 Lakiosa	12
2.3.2 Perinnöttömäksi tekeminen	12
2.3.3 Ennakkoperintö	13
2.4 Testamentti.....	14
2.4.1 Yleisjälkisäädökset ja erityisjälkisäädökset	15
2.4.2 Testamentin tiedoksianto, moittiminen ja hyväksyminen, sekä lakiosan vaatiminen	15
3 ALAIKÄISEN RINTAPERILLISEN ASEMAAN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ	17
3.1 Alaikäisen rintaperillisen asema	17
3.2 Edunvalvonta alaikäisen pesänosakkaan kohdalla	18
3.2.1 Milloin lakimääräinen edunvalvoja voi edustaa alaikäistä kuolinpesässä ja milloin tarvitaan edunvalvojan sijainen?.....	18
3.2.2 Edunvalvojan sijainen	20
3.2.3 Erityisen edunvalvojan määrääminen testamentilla	21
3.2.4 Edunvalvojan tehtävät	21
3.2.5 Edunvalvojalle suoritettava palkkio	23
3.2.6 Holhousviranomaisen	23
3.2.7 Holhousasioiden rekisteri	24
4 LESKEN ERITYISASEMA	24
4.1.1 Tasinkoprivilegi	25
4.1.2 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana	26
4.1.3 Rekisteröidyt parisuhteet ja avoliitot	27
4.1.4 Avioehtosopimus.....	28
5 PESÄNSELVITYS	29
5.1 Pesänselvityksen menettelytavat ja tarkoitus.....	29
5.1.1 Pesänselvittäjä	29
5.2 Alaikäiselle rintaperilliselle kuolinpesästä annettavat avustukset	30
5.3 Elatusapu ja kuolinpesä	30
5.4 Henkivakuutuskorvaukset ja edunsaajat	31

5.5	Kuolinpesän hallinto ennen perunkirjoitusta	32
5.5.1	Läheisen kuoleman jälkeen hoidettavia asioita.....	32
5.5.2	Kuolinpesän pankkiasioden hoito ennen perunkirjoitusta	34
5.6	Kuolinpesän jakamattomaksi jättäminen	35
6	PERUNKIRJOITUS.....	36
6.1	Perunkirjoituksen ajankohta	36
6.2	Mistä saa apua perunkirjoituksen järjestämiseen?.....	37
6.3	Alaikäisen vajaanvaltaisen edunvalvonta perunkirjoitustilaisuudessa	38
6.4	Uskotut miehet	38
6.5	Perinnöstä luopuminen	39
6.6	Perukirja	39
6.6.1	Omaisuuksien arvostaminen perukirjassa.....	41
6.6.2	Ylivelkainen kuolinpesä ja pesän osakkaan velkavastuu.....	41
6.6.3	Perukirjan toimittaminen verotoimistoon ja maistraattiin.....	42
6.7	Kuolinpesän hallinto perunkirjoituksen jälkeen	42
6.7.1	Kuolinpesän pankkiasioden hoito perunkirjoituksen jälkeen	43
6.7.2	Edunvalvojan oikeus saada tietoja alaikäisen pankkiasioista ja alaikäisen oikeus saada tietoja pankkiasioistaan	44
7	OSITUS JA PERINNÖNJAKO	44
7.1	Ositus	44
7.1.1	Pesänajakaja osituksessa	46
7.2	Perinnönjako	46
7.2.1	Perintöosuuden luovutus	47
7.3	Perillisen ja testamentin saajan oikeuden vanhentuminen.....	47
7.4	Edunvalvonnan lakkaaminen	48
8	VEROTUS.....	49
8.1	Kuolinpesän verotus	49
8.1.1	Verotus kuolinvuodelta ja kuolinvuoden jälkeen.....	49
8.2	Perintöverotus	50
8.2.1	Veroluokat.....	51
8.2.2	Pesän varallisuudesta tehtävät vähennykset	52
8.2.3	Henkivakuutuskorvaukset, vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta maksettavat suoritukset ja PS-sopimuksen johdosta maksettavat suoritukset verotuksessa.....	52
8.2.4	Kuolinpesästä maksettavat avustukset perintöverotuksessa	53
8.2.5	Tavanomaisen koti-irtaimiston verovapaus	53
8.3	Alaikäisen rintaperillisen asema perintöverotuksessa	54
8.3.1	Ennakkoperintö ja lahjat perintöverotuksessa.....	54

8.4 Perintöveron maksu käytännössä.....	55
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	56
LÄHTEET.....	58

LYHENTEITÄ

AL = Avioliittolaki 13.6.1929/234

AvoliittoL = Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011

ElatusL = Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704

HL = Hallintolaki 6.6.2003/434

HE = Hallituksen esitys

HolTL = Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442

KEL = Kansaneläkelaki 11.5.2007/568

KorkoL = Korkolaki 20.8.1982/633

LHL = Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

PK = Perintökaari 5.2.1965/40

PerVL = Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378

RekParL = Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950

RL = Rikoslaki 19.12.1889/39

TVL = Tuloverolaki 30.12.1992/1535

VakL = Vakuutuslainsäädännön lakien muuttamisesta 28.6.1994/543

VeronkantoL = Veronkantolaki 5.8.2005/609

VvMA:n veronkannosta = Valtiovarainministeriön asetus veronkannosta 747/2005

YOL = Laki eräistä yhteisomistussuhteista 25.4.1958/180

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on tehty kuolinpesän osakkaalle oppaaksi kuolinpesän asioiden hoitoon. Erityisesti oppaassa perehdytään alaikäisen rintaperillisen asemaan kuolinpesän osakkaana ja niihin erityiskysymyksiin, jotka tulisi huomioida, kun pesän osakkaana on alaikäinen rintaperillinen.

Opas on suunnattu erityisesti alaikäisille rintaperillisille ja heidän edunvalvojilleen, joilla ei välttämättä ole aiempaa kokemusta kuolinpesän asioiden hoidosta. Olen pyrkinyt tekemään oppaasta mahdollisimman selkeän ja sisällyttämään siihen teorian lisäksi myös tietoa, miten eri toimenpiteitä voi käytännössä toteuttaa.

Oppaassa on melko suppeasti esitelty perusteet kuolinpesän asioiden hoitamiseen ja paneuduttu syvällisemmin siihen, mitä erityistoimenpiteitä vaaditaan, kun alaikäinen rintaperillinen on kuolinpesän osakkaana. Muihin pesänosakkaisiin verrattuna alaikäisen asema eroaa erityisesti siinä, ettei vajaavaltainen voi itse yksin edustaa itseään kuolinpesän hallinnossa, vaan hänen edunvalvojansa tulee vastata alaikäisen oikeuksien toteutumisesta ja omaisuuden hoidosta. Opinnäytetyössä on käsitelty myös esimerkiksi lesken oikeuksia, koska niillä on usein merkittäväkin vaikutus rintaperillisen asemaan.

Opas on laadittu sillä oletuksella, että perittävä oli eläessään Suomen kansalainen ja asui Suomessa, jolloin perimykseseen sovelletaan perintökaaren säännöksiä. Perintökaaren lisäksi alaikäisen rintaperillisen asemaa kuolinpesän osakkaana säätelevät erityisesti laki holhoustoimesta 1.4.1999/442, avioliittolaki 13.6.1929/234, sekä perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378. Lainsäädännön lisäksi opinnäytetyössä käytetyt lähteet koostuvat pääosin asiaa käsittelevästä kirjallisuudesta ja lainsäädännön valmisteluaineistosta.

Alaikäisten nimiin rekisteröidyn omaisuuden määrä on kasvussa ja yhä useammalla alaikäisellä on huomattava määrä omaisuutta. Vuonna 2009 holhoustoimen asiakkaista noin neljännes oli alaikäisiä ja useimmin syynä asiakkuuteen oli lapsen omaisuuden määrä, joka ylitti alimman rekisteröitävän raja-arvon. (HE 203/2010) Yhä

useampi vanhempi joutuukin lapsensa edunvalvojana perehtymään myös holhous-toimilain vaatimiin toimenpiteisiin lapsensa omaisuudesta huolehtiessaan.

Suoritin opintoihin kuuluvan työharjoittelun pankkilakimiehen avustajana, mikä herätti kiinnostukseni kuolinpesän asioiden hoitoon. Aihealue on kuitenkin todella laaja, joten päätin perehtyä opinnäytetyössäni erityisesti itseäni kiinnostavaan aiheeseen, eli siihen miten alaikäisen rintaperillisen asema on huomioitava kuolinpesässä ja miten edunvalvonta tulee huomioida eri tilanteissa.

2 KUOLINPESÄN MÄÄRITELMÄ JA TIETOA PERIMYKSESTÄ

2.1 Kuolinpesän määritelmä

Kuolinpesä on juridinen käsite, joka ei ole kovin yksinkertaisesti määriteltävissä, mutta yleensä sillä tarkoitetaan kuolinpesän osakkaiden, eli esimerkiksi yksityisten henkilöiden muodostamaa verkostoa, joilla on oikeuksia ja velvollisuuksia koskien perittävän jäämistöä. (Aarnio & Kangas 2009, 374–375)

Yksittäisen kuolinpesän osakkaat määräytyvät sen perusteella, ketkä ovat henkilön oikeudenomistajina perittävän kuolinhetkellä. Perittävän oikeudenomistajat hallitsevat kuolinpesää yhdessä perittävän kuoleman ja perinnönjaon välisenä aikana, ellei virallisselvitystä käynnistetä sinä aikana. Kuolinpesän yhteishallinto päättyy, kun perinnönjako suoritetaan. Yhteishallintoa voidaan halutessa jatkaa perinnönjaon jälkeenkkin muodostamalla osakkaiden välille yhteisomistussuhde. (YOL, Aarnio & Kangas 2009, 30–31)

2.2 Perimysjärjestys

Jollei vainaja ole testamentilla muuta määrännyt, niin perimysjärjestys määräytyy Suomessa perintökaaren mukaisesti. (Aarnio & Kangas 2009, 58) Perintökaaren mukaan perimykseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa perittävällä oli kuollessaan kotipaikka, ellei hän ole testamentissa toisin määrännyt. (PK 26:5.1)

Perinnön voi saada vain henkilö, joka elää perittävän kuolinhetkellä. Jos perillinen ja perittävä kuolevat samanaikaisesti tai muuten ei pystytä osoittamaan, kumpi osapuolista on kuollut ensin, katsotaan että perillinen on kuollut ennen perittävää. (PK 1:1-2) Myös syntymätön, mutta ennen perittävän kuolemaa alkunsa saanut lapsi, joka myöhemmin syntyy elävänä, voi olla perillisen asemassa. (PK 1:1)

Perintökaaren perillisryhmä- eli parenteelijärjestelmä on kolmiportainen. Perittävän sukulaiset on jaettu perillisryhmiin sen mukaan, kuinka läheistä sukua he olivat perittävälle. (Norri 2010, 81) Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat perittävän rintaperilli-

set, eli vainajan lapset tai heidän jälkeläisensä. Toiseen parenteeliin kuuluvat perittävän vanhemmat ja jos he eivät ole elossa, perittävän sisarukset ja heidän jälkeläisensä. Kolmanteen parenteeliin kuuluvat perittävän isovanhemmat ja heidän jälkeläisensä. Serkut eivät kuitenkaan enää peri, vaan sijaantulo-oikeus päättyy perittävän täteihin, setiin ja enoihin. (PK 2:1-3) Jos laillisia perillisiä ei ole, eikä testamentilla ole muuta määrätty, niin perintö menee valtiolle. (PK 5:1) Sijaantuloperillistenkin oikeus periä perustuu vain sukulaisuussuhteeseen, eikä sillä ole merkitystä miten läheisiä perinnönjättäjä ja perillinen olivat keskenään. (Aarnio & Kangas 2009, 76)

Perimysjärjestyksessä on huomioitava myös lesken asema perijänä, jos rintaperillisiä ei ole. Leski saa perinnön, mikäli rintaperillisiä tai heidän jälkeläisiään ei ole elossa. (PK 3:1)

Parenteelijärjestelmässä siirrytään seuraavaan portaaseen ainoastaan, jos edellisestä portaasta ei löydy yhtäkään perillistä. Esimerkiksi jos perittävä oli lapseton ja naimaton, siirrytään suoraan toiseen parenteeliin ja perintö jaetaan seuraavaksi perillisasemassa olevien kesken, mutta jos ensimmäisestä parenteelista löytyy yksikin rintaperillinen tai hänen jälkeläisiään, perintö jaetaan vain ensimmäiseen parenteeliin kuuluvien kesken (Aarnio & Kangas 2009, 63)

2.3 Rintaperilliset

Rintaperilliset ovat perintökaaren mukaan perimysjärjestyksessä ensimmäisenä. (PK 2:1) Rintaperillisiä ovat lain mukaan esimerkiksi: aviolapset, lapset, joiden osalta tuomioistuimien vahvistanut isyyden, tunnustetut lapset, väkisinmaaten siitetyt lapset, sekä niin sanotusti vahvasti adoptoidut lapset, sekä kaikkien edellä rintaperillisiksi mainittujen jälkeläiset. (Aarnio & Kangas 2009, 77)

Mikäli rintaperillisiä on vain yksi, hän saa koko perinnön. Mikäli rintaperillisiä on useampia, jaetaan perintö pääluvun mukaisesti, niin että jokainen saa yhtä suuren osan. Kuolleen rintaperillisen osuus jaetaan hänen perillistensä kesken. (Aarnio, Kangas & Puroinen 2000, 23) Rintaperillisten sijaantulo-oikeus on rajaton ja jokaisel-

la rintaperillisen sijaantuloperillisellä on oikeus vedota kaikkiin niihin suojakeinoihin, joihin rintaperillinen olisi ollut oikeutettu. (Aarnio & Kangas 2009, 75)

2.3.1 Lakiosa

Rintaperillisellä on oikeus niin sanottuun lakiosaan, ellei häntä ole pätevästi tehty perinnöttömäksi. Lakiosa on puolet rintaperilliselle lain mukaan kuuluvan perintöosan arvosta. (PK 7:1) Rintaperillisen perintöoikeuteen ei ole vaikutusta sillä onko hän vainajan ja lesken yhteinen lapsi, vai ei. Kaikilla rintaperillisillä on yhtäläinen oikeus lakiosaan. (Koponen 2010, 237)

Rintaperillisten oikeudella lakiosaan ei ole vaikutusta siihen, miten omaisuuden omistajalla on oikeus käyttää omaisuuttaan elinaikanaan. Perittävällä on myös mahdollisuus testamentata koko jäämistönsä huolimatta lakiosasta. Rintaperillisellä on kuitenkin oikeus vaatia lakiosaansa testamentista huolimatta ja vaatia myös tietynlaisten perittävän eläessään tekemien lahjoitusten huomioon ottamista jäämistön jakotilanteessa. (Aarnio & Kangas 2009, 821)

Lakiosa lasketaan siitä omaisuudesta, joka perittävällä oli hänen kuolinhetkellään, mutta lakiosaa laskettaessa pesän varat arvostetaan jakohetkisiin arvoihin, ei siis välttämättä esimerkiksi perukirjaan merkittyjen arvojen mukaisesti. (Norri 2010, 398–399)

2.3.2 Perinnöttömäksi tekeminen

Rintaperillisen lakiosan syrjäyttäminen voi tulla kyseeseen vain silloin, jos perittävä on tehnyt testamentin ja siinä on mainittu peruste, jolla rintaperillinen tehdään perinnöttömäksi. Perintökaaressa hyväksytyinä syinä on mainittu perillisen kunniaton ja epäsiiveellinen elämä tai se, että perillinen on syyllistynyt perittävää loukkaavaan tahalliseen rikokseen. (PK 15:4).

Alle 15-vuotias ei kuitenkaan ole vielä rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan, (RL 3:4) joten alle 15-vuotiasta ei voi ainakaan rikollisuuden perusteella tehdä perinnöttömäksi.

Perinnöttömäksi tehty rintaperillinen ei ole oikeutettu edes lakiosaansa. (Norri 2010, 219)

2.3.3 Ennakkoperintö

Ennakkoperintö tarkoittaa lahjaa, jonka perittävä on antanut eläessään perilliselle. Ennakkoperintö on otettava huomioon, kun määritellään perillisen perintöosan suuruutta. (PK 6:1). Lahjoituksen ajankohdalla ei ole merkitystä, vaan hyvinkin kauan sitten ennen perittävän kuolemaa annettu lahja voidaan huomioida perillisen perintöosuudessa. (Aarnio & Kangas 2009, 753–754)

Jotta lahja katsotaan ennakkoperinnöksi, on sen täytettävä tiettyjä vaatimuksia. Pääsääntöisesti ennakkoperinnöksi voidaan katsoa vain perittävän perilliselle tekemät, joko osittain tai kokonaan, vastikkeettomat luovutukset. (Lohi 1999, 7-8) Rintaperillisen ennakkoperinnöksi ei kuitenkaan katsota sellaisen tavanomaisen lahjan antamista, jonka arvo ei ole epäsuhteessa perinnönantajan oloihin. (PK 6:4) Ennakkoperinnöksi voidaan katsoa esimerkiksi rahasumman tai muun omaisuuden luovutus vastikkeetta, mutta myös velan anteeksianto tai kauppa, joissa perittävä on myynyt omaisuutta perilliselle alihintaan. Jos luovutuksen katsotaan olleen alihintainen, ennakkoperinnöksi katsotaan luovutuksen aikaisen todellisen arvon ja kauppahinnan välinen erotus. Käypään hintaan tehtyä luovutusta ei voida katsoa ennakkoperinnöksi. Mikäli perittävä on lainannut rahaa perilliselle, maksamaton velkasumma muuttuu pesän saamiseksi ja se on lisättävä pesän varoihin. Laina katsotaan kuitenkin ennakkoperinnöksi, mikäli perittävä on tarkoittanut, ettei perillisen tarvitse maksaa velkaansa takaisin. (Lohi 1999, 8-9)

Rintaperillisen saama lahja katsotaan ennakkoperinnöksi, ellei muuta ole määrätty tai ellei perinnönjättäjän voida muuta tarkoittaneen. Muun perillisen, kuin rintaperillisen osalta lahjat ovat ennakkoperintöä vain, jos niin on määrätty tai jos perinnönjättäjän

voidaan katsoa niin tarkoitaneen. (PK 6:1.1) Rintaperillisen saamat lahjat ovat siis oletuksena aina ennakkoperintöä, kun taas muun perillisen saamat lahjat katsotaan ennakkoperinnöksi, vain jos perinnönjättäjä on niin tarkoittanut. Se, kumpaa olettaa käytetään, määräytyy sen perusteella, mikä lahjan saajan sukulaisuusasema suhteessa perittävään oli lahjoitushetkellä. Perinnönjättäjällä on myös mahdollisuus elin-aikanaan muuttaa ennakkoperintöolettamaa rintaperilliselle antamansa lahjan osalta. Olettaman voi kumota vapaamuotoisella määräyksellä. (Lohi 1999, 13–14)

Mikäli aviopuolisoiden yhteiselle lapselle on annettu ennakkoperinnöksi laskettava lahja jommankumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta, tulee lahjan arvo vähentää ensiksi kuolleelta puolisolta jääneestä perinnöstä. Jos koko arvoa ei ole mahdollista vähentää ensin kuolleen puolison jälkeen, tulee puuttuva osa vähentää toiselta puolisolta jääneestä perinnöstä. (PK 6:1.2) Merkitystä ei siis ole sillä onko lahjan antanut ensiksi kuollut puoliso vai ei. (Puronen 2011, 271) Tämän vuoksi myös lesken antamat ennakkoperinnöt on merkittävä aina perukirjaan. (PK 20:4.3)

Koska ennakkoperintöolettamat perustuvat perittävän tahtoon ja tarkoitukseen, testamentti voi aiheuttaa sen, ettei niitä sovelleta. Mikäli vainajan tahto tulee yksiselitteisesti testamentista esille, ei perintökaaren 6 luvun säännöksiä ole välttämättä tarpeen noudattaa. Perintökaaren säännöksiä noudatetaan vain siltä osin, kun testamentista ei muuta aiheudu. (Lohi 1999, 21)

2.4 Testamentti

Testamentti on yksipuolinen ja vastikkeeton oikeustoimi, jolla henkilö määrää siitä miten hänen omaisuutensa tulee hänen kuolemansa jälkeen jakaa. (Kangas 2006, 409)

Testamentin voi tehdä täysi-ikäinen koko omaisuudestaan ja vähintään 15-vuotiaskin sellaisesta omaisuudesta jota hänellä on itse oikeus vallita. (PK 9:1)

Testamentin muotovaatimukset on tarkkaan määritelty. Testamentin pitää olla perinnönjättäjän allekirjoittama ja kahden esteettömän ja oikeustoimikelpoisen todistajan

oikeaksi todistama. Todistajien on oltava yhtä aikaa paikalla ja heidän tulee tietää, että asiakirja on testamentti. Testamentin sisältöä ei tarvitse kuitenkaan todistajille paljastaa. (PK 10:1, Kangas 2006, 409–410)

Testamentti voidaan tehdä vain sellaisen henkilön hyväksi, joka on elossa perittävän kuolinhetkellä tai on siitetty ennen perittävän kuolinhetkeä ja syntyy myöhemmin elävänä. (PK 9:2)

Testamentilla voidaan antaa käyttö-, hallinta-, tai omistusoikeus testamentattuun omaisuuteen. Merkittävä ero näiden eri testamenttityyppien välillä on paitsi siinä, miten testamentilla saatua omaisuutta on oikeus käyttää, myös siinä miten eri testamenttityypeillä saatua omaisuutta verotetaan. Omistusoikeustestamentilla saadusta omaisuudesta on suoritettava perintöveroa, kun taas käyttö- ja hallintaoikeus omaisuuden eivätkin velvoita perintöveron maksuun. (Norri 2010, 120–121, 153–154)

2.4.1 Yleisjälkisaädökset ja erityisjälkisaädökset

Testamentinsaaja voi olla kuolinpesän osakas, riippuen siitä miten hänen asemansa on testamentissa määritelty. Yleisjälkisaädös on kysymyksessä jos testamentin saajalle annetaan koko omaisuus tai määräosa omaisuudesta. Yleistestamentinsaajan asema muistuttaa hyvin paljon lakimääräisen perillisen asemaa, jolloin hänet katsotaan myös kuolinpesän osakkaaksi. Erityisjälkisaädös eli legaatti taas on kysymyksessä, mikäli testamentinsaajalle annetaan esimerkiksi vain jokin tietty esine, rahasumma tai käyttöoikeus omaisuuteen tai omaisuuden tuottoon. Erityisjälkisaädöksen saajasta ei tule kuolinpesän osakasta, ellei testamentin tulkinnasta joissain poikkeustapauksissa muuta aiheudu. (Kangas 2006, 413)

2.4.2 Testamentin tiedoksianto, moittiminen ja hyväksyminen, sekä lakiosan vaatiminen

Testamentin selvitysprosessi on kaksivaiheinen. Testamentin saajan on annettava testamentti perillisille tiedoksi, jotta hän voi vedota testamenttiin perustuvaan oikeuteensa. Perillisen on puolestaan joko hyväksyttävä testamentti tai nostettava moite-

kanne, mikäli hän haluaa riitauttaa saannon. Moitekanteen nostamiseen on aikaa puoli vuotta testamentin tiedoksiannosta alkaen. (Kangas 2006, 418)

Testamentin tiedoksianto voidaan tehdä missä vaiheessa tahansa perittävän kuoleman jälkeen, mutta tiedoksianto on kuitenkin tehtävä kymmenen vuoden sisällä perittävän kuolemasta. Tiedoksianto tapahtuu siten, että perilliselle toimitetaan oikeaksi todistettu jäljennös testamentista, joko haastemiehen välityksellä tai muuten todistettavasti. Kaikkien testamentin saajien ei kuitenkaan tarvitse erikseen toimittaa tiedoksiantomenettelyä, vaan riittää että testamentti annetaan tiedoksi kerran. (PK 14:4, Kangas 2006, 419) Alaikäisen testamentinsaajan kohdalla testamentin tiedoksiannosta vastaavat hänen edunvalvojansa ja jos alaikäinen on perillisasemassa, tiedoksianto on vastaavasti toimitettava hänen edunvalvojilleen. Mikäli vajaavaltaisen ja edunvalvojan välillä on eturistiriita, on vajaavaltaiselle määrättävä testamentin tiedoksiantoa varten edunvalvojan sijainen. (Koponen 2010, 41)

Mikäli perillinen hyväksyy testamentin ehdoita hän menettää oikeutensa moittia testamenttia, eikä hänellä ole hyväksymisen jälkeen enää oikeutta myöskään vaatia lakiosaansa. Hyväksyminen voidaan toteuttaa vapaamuotoisesti. (PK 14:5, Kangas 2006, 418)

Esimerkiksi jos puoliset ovat tehneet keskinäisen omistusoikeustestamentin, rintaperillisen on erikseen vaadittava lakiosaansa, muuten koko vainajan jäämistö menee leskelle. Lakiosan vaatiminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että perinnönjako pitäisi suorittaa lesken elinaikana, vaan lakiosaan kuuluva omaisuus voidaan jättää lesken hallittavaksi. Leskellä ei kuitenkaan ole oikeutta testamentata lakiosiin kuuluvaa omaisuutta, eikä myöskään ensimmäiseltä puolisolta jäänyttä omaisuutta, mikäli testamentissa on toissijaismääräys, eli omaisuus on esimerkiksi testamentattu rintaperillisille molempien puolisoitten kuoltua. (Norri 2010, 114–115)

Mikäli vainajan omaisuus on testamentattu ja rintaperillinen haluaa varata itselleen mahdollisuuden vaatia lakiosaansa, hänen on tehtävä testamentin edunsaajalle lakiosailmoitus kuuden kuukauden kuluessa testamentin tiedoksiannosta. Lakiosailmoituksen tekeminen ei kuitenkaan oikeuta rintaperillistä suoraan samaan lakiosaansa, vaan hänen on vielä erikseen vaadittava sitä perinnönjaon yhteydessä. Lakiosail-

moitus on tehtävä todisteellisesti, muuten se ei ole pätevä. Usein lakiosailmoitus ja –vaatimus tehdään perunkirjoitustilaisuudessa ja uskotut miehet voivat toimia todistajina. Mikäli myös testamentin edunsaaja on perunkirjoitustilaisuudessa paikalla ja hän on antanut testamentin asianmukaisesti tiedoksi, niin lakiosavaatimus on tehty todisteellisesti. Lakiosailoituksen voi tietyin edellytyksin ilmoittaa myös virallisessa lehdessä. (Koponen 2010, 45–46)

Mikäli lakiosavaatimus perustuu sellaiseen lahjaan, joka voidaan katsoa ennakkoperinnöksi, tulee rintaperillisen vaatia lakiosaansa perinnönjaossa. Erillistä lakiosailmoitusta ei tällöin tarvitse tehdä. Jos lakiosavaatimus perustuu lahjaan, lakiosan vaatimiselle ei ole asetettu erityistä määräaika. (Aarnio & Kangas 2009, 913)

Jokaisen rintaperillisen on erikseen vaadittava lakiosaansa ja jokaisen lakiosaan oikeutetun suhteellinen osuus määritellään erikseen. Yhden rintaperillisen vaatimus lakiosastaan ei siten automaattisesti koidu muiden rintaperillisten hyväksi. Myös mahdollisen ennakkoperinnön huomioonottamista lakiosaa laskettaessa, on jokaisen rintaperillisen vaadittava erikseen. (Aarnio & Kangas 2009, 895–896)

3 ALAIKÄISEN RINTAPERILLISEN ASEMAAN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

3.1 Alaikäisen rintaperillisen asema

Alaikäinen on lain mukaan vajaavaltainen, eikä hänellä sen vuoksi ole oikeutta itse tehdä sopimuksia tai muita oikeustoimia, eikä myöskään oikeutta itse vallita omaisuuttaan, ellei laissa ole toisin säädetty. Alaikäisellä on kuitenkin oikeus tehdä oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä, joten alaikäisellä on kuitenkin vähimmäisoikeustoimikelpoisuus. (HolTL 4:23.1–24 & 26. Kangas 2006, 146)

3.2 Edunvalvonta alaikäisen pesäosakkaan kohdalla

Koska alle 18-vuotias on lain mukaan vajaavaltainen, hän tarvitsee kuolinpesän osakkaana edunvalvojan. Yleensä alaikäisen edunvalvojina toimivat hänen huoltajansa. (HolTL 1:2-3, 2:4)

Alaikäisen edunvalvojia ovat hänen syntymästään lähtien hänen huoltajansa (LHL 1:3-4, 2:6). Mikäli lapsen vanhemmilla on yhteishuoltajuus, heidän tulee yhdessä toimia lapsensa edunvalvojina riippumatta siitä kumman huoltajan luona lapsi asuu. (HolTL 5:30, LHL 1:5)

Mikäli alaikäinen jää edunvalvojan kuoleman vuoksi ilman edunvalvojaa, tulee sen, jolla on kuolinpesä hallussaan tehdä asiasta ilmoitus holhousviranomaiselle. (PK 18:3.2). Holhousviranomaisen on tarvittaessa tehtävä hakemus käräjäoikeudelle edunvalvojan määräämiseksi ja tuomioistuimen on määrättävä vajaavaltaiselle edunvalvoja. (HolTL 2:7) Myös holhousviranomainen voi määrätä tällaisessa tilanteessa edunvalvojan, mikäli päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja pyytää itse tiettyä henkilöä määrättäväksi edunvalvojakseen. (HolTL 2:12) Jos vain toinen lapsen edunvalvojista kuolee, ei erillistä määräystä kuitenkaan tarvitse antaa vaan toinen lapsen huoltajista voi jatkaa yksin lapsen edunvalvojana. (Kangas 2006, 140)

Kuolinpesän yhteishallintoon ei vaadita holhousviranomaisen erillistä lupaa, mikäli alaikäinen on asianmukaisesti edustettuna kuolinpesässä. (Aarnio & Kangas 2009, 405)

3.2.1 Milloin lakimääräinen edunvalvoja voi edustaa alaikäistä kuolinpesässä ja milloin tarvitaan edunvalvojan sijainen?

Mikäli vajaavaltaisen edunvalvoja ei ole osakkaana samassa kuolinpesässä, hän voi edustaa päämiestään kuolinpesän yhteishallinnossa. (Aarnio & Kangas 2009, 403–404) Esimerkiksi jos perittävän lapsi on kuollut ennen vanhempansa ja perillisasemassa on tällöin perittävän lapsenlapsi, niin lapsenlapsen toinen vanhempi voi edus-

taa alaikäistä kuolinpesässä, koska hän ei ole itse kuolinpesän osakas. (Norri 2010, 340–341)

Alaikäisen huoltaja ei voi toimia päämiehensä edunvalvojana, jos hän on esteellinen. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, jos edunvalvoja ja päämies ovat molemmat saman kuolinpesän osakkaita ja on kyse osituksesta tai perinnönjaosta. Tällaisessa tilanteessa edunvalvojan ja alaikäisen pesänosakkaan edut voivat olla ristiriidassa keskenään ja alaikäiselle pesänosakkaalle on määrättävä edunvalvojan sijainen. (HolTL 2:11, Maistraatti –esite, alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen) Ristiriidan mahdollisuus riittää, edunvalvojan sijaista on haettava, vaikka asioista päästäisiin sopimallakin yhteisymmärrykseen. (Norri 2010, 473)

Edunvalvoja ei myöskään saa edustaa päämiestään asiassa, jonka vastapuolena on esimerkiksi edunvalvojan puoliso, muuten edunvalvojalle läheinen henkilö tai muu henkilö, jota edunvalvoja myös edustaa. (HolTL 5:32, Kangas 2006, 150)

Laissa on kuitenkin poikkeus, jonka mukaan jos edunvalvoja toimii useamman sisaruksen yhteisenä edunvalvojana, hän voi edustaa kaikkia päämiehiään kuolinpesässä pesän selvitysprosessin ajan. (Kangas 2006, 152) Laki sallii sisarusten yhteisen edunvalvojan myös edustaa useampaa sisarusta perinnönjaossa, mikäli heidän etunsa eivät ole ristiriidassa keskenään, eikä päämiesten etu ole ristiriidassa myöskään edunvalvojan edun kanssa. (HolTL 5:32) Useamman sisaruksen edunvalvoja voi siis edustaa kaikkia sisaruksia kuolinpesässä, mikäli hän ei ole itse kuolinpesän osakas, eikä sisarusten etujen välille synny konkreettista ristiriitaa. Tässä tapauksessa siis vasta konkreettinen eturistiriitatilanne aiheuttaa edunvalvojan esteellisyyden. (Kangas 2006, 152, Välimäki 2001, 82–83)

Holhousviranomaisena maistraatti antaa tarvittaessa ohjeita ja arvioi epäselvissä tilanteissa tapauskohtaisesti, voiko lakimääräinen edunvalvoja edustaa alaikäistä kuolinpesässä vai tarvitaanko edunvalvojan sijainen.

3.2.2 Edunvalvojan sijainen

Edunvalvojan sijaiselle ei ole laissa asetettu kovin tarkkoja kelpoisuusvaatimuksia. Ainoat edellytykset ovat että edunvalvojan on oltava täysivaltainen, tehtävään sopiva ja annettava tehtävän hoitoon suostumuksensa. Sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon esimerkiksi tehtävän laatu ja laajuus, sekä edunvalvojaksi esitetyn kokemus ja taito hoitaa vastaavia asioita. (HoITL 2:5-6) Edunvalvojalla olisi hyvä erityisesti olla kokemusta ja taitoa hoitaa taloudellisia asioita, koska edunvalvojan tehtävänä kuolinpesässä voidaan katsoa pääosin olevan päämiehen taloudellisten asioiden hoitaminen. Lisäksi edunvalvojalta vaaditaan tietty määrä sosiaalisia taitoja, jotta hän pystyy olemaan päämiehen kanssa yhteistoiminnassa. Edunvalvojan sijaiseksi voidaan määrätä myös sukulainen, ellei hän ole esteellinen, mutta tällöin olisi hyvä huomioida, että edunvalvoja saattaa joutua hoitamaan myös sellaista omaisuutta, joka on tärkeää myös päämiehen sukulaisille. Tällöin päämiehen ja suvun edut voivat olla ristiriidassa keskenään. Hyvän edunvalvojan sijaisen ominaisuuksina voidaankin pitää riippumattomuutta, asiantuntijuutta ja itsenäisyyttä, sekä sitä, että edunvalvoja tulee päämiehen kanssa hyvin toimeen. (Välimäki 2001, 59–61)

Jos edunvalvojan sijaista hakee joku muu, kuin lapsen pääasiallinen huoltaja, tulee hakemus osoittaa käräjäoikeudelle. Lapsen pääasiallisen huoltajan hakiessa edunvalvojan sijaista, hakemus tulee osoittaa holhousviranomaiselle. (Koponen 2010, 26) Lapsen pääasiallisen huoltajan hakiessa edunvalvojan sijaista, hakemus edunvalvojan sijaiseksi on tehtävä kirjallisesti holhousviranomaiselle ja siihen on lisäksi liitettävä tehtävään ehdotettavan kirjallinen suostumus asiasta. Maistraatin sivuilta löytyvät valmiit lomakkeet. (Maistraatin www-sivut 2011)

Edunvalvojan sijaisen tehtävät alkavat heti tuomioistuimen annettua ratkaisunsa, vaikka tuomio ei olisikaan vielä lainvoimainen. (Välimäki 2001, 64–65)

Edunvalvojan sijainen edustaa päämiestä vain hänelle nimenomaisesti määrättyssä tehtävässä, eikä edunvalvojan sijaisen määrääminen lakkauta varsinaisen edunvalvojan tehtävää. Alaikäisen edunvalvoja hoitaa siis edunvalvojan sijaisen nimittämisen jälkeenkin kaikki muut edunvalvojalle kuuluvat tehtävät, lukuun ottamatta niitä joita varten sijainen on määrätty. (Kangas 2006, 154)

3.2.3 Erityisen edunvalvojan määrääminen testamentilla

Testamentilla on myös mahdollista määrätä siitä, kuka hoitaa alaikäiselle perintönä tulevaa tai testamentattua omaisuutta. (HolTL 2:10.4) Testamentilla on mahdollista määrätä testamentilla saadun omaisuuden hoitajasta pidempäänkin, kuin perinnönsaajan täysi-ikäisyyteen saakka. (Norri 2010, 205) Testamentilla on mahdollista syrjäyttää alaikäisen varsinainen edunvalvoja testamentatun omaisuuden hoidosta ja määrätä varsinaisen edunvalvojan tilalle, joku toinen huolehtimaan peritystä omaisuudesta. Testamentti ei kuitenkaan yksinään anna tehtävään nimetylle henkilölle oikeutta toimia alaikäisen edunvalvojana perityn omaisuuden hoidossa, vaan tuomioistuimelle on lisäksi tehtävä hakemus erityisen edunvalvojan määräämisestä. Tuomioistuin voi vain hakemuksesta asettaa erityisen edunvalvojan. (Koponen 2010, 27)

Mikäli testamentissa tehtävään nimetty henkilö täyttää edunvalvojalle asetetut kelpoisuusehdot ja edunvalvojan määräämisen voidaan katsoa olevan lapsen edun mukaista, tuomioistuimen on määrättävä testamentissa nimetty henkilö hoitamaan lapsen saamaa perintöä. (Kangas 2006, 141)

Testamentissa voidaan määrätä omaisuuden hoidosta myös muulla tavalla, kuin holhustoimilain mukaisesti. Tällöin omaisuutta hoitamaan määrätty henkilö voi toimia holhustoimilain estämättä testamentin mukaisesti, mikäli se toteuttaa testamentin tekijän tarkoitusta. (HolTL 5:41)

Lapsen huoltajilla on myös mahdollisuus testamentilla esittää toivomus siitä, kuka lapsen huoltajaksi määrätään, mikäli lapsen lakimääräiset huoltajat kuolevat, ennen kuin lapsi on täysi-ikäinen. (Norri 2010, 204–205)

3.2.4 Edunvalvojan tehtävät

Edunvalvontaa voidaan tarvita lähinnä päämiehen huoltoon liittyvissä kysymyksissä, päämiehen taloudellisten asioiden hoidossa, päämiehen henkilökohtaisista asioista päätettäessä, sekä päämiehen puhevallan käyttämisessä viranomaisissa ja tuomioistuimissa. (Välimäki 2001, 30)

Kuolinpesässä edunvalvojan tehtävät ovat lähinnä päämiehen omaisuuden ja taloudellisiin asioihin liittyviä tehtäviä. Holhousvoimilain mukaan edunvalvojalla onkin suoraan lain nojalla oikeus edustaa päämiestä sellaisissa oikeustoimissa, jotka koskevat päämiehen omaisuutta tai taloudellisia asioita, lukuun ottamatta sellaisia tilanteita, joissa tuomioistuin on määrännyt toisin tai jos laissa on toisin säädetty. (HolTL 5:29)

Edunvalvojan on kuolinpesässä päämiestä edustaessaan haettava kuitenkin joihinkin toimiin holhousviranomaisen lupa. Tällaisia luvanvaraisia toimia ovat esimerkiksi kuolinpesän yhteishallinnosta sopiminen tai perintöosuuden luovutus päämiehen puolesta. (HolTL 5:34) Lupaa harkitessaan holhousviranomaisen on edunvalvojan mielipiteen lisäksi kuultava myös 15 vuotta täyttäneen alaikäisen omaa mielipidettä, mikäli mielipide ei muuten käy hakemusasiakirjoista ilmi tai jos se muuten on tarpeen. (HolTL 5:34, HL 3:14) Lupaa voi hakea ainoastaan edunvalvoja, joka edustaa vajaavaltaista kyseisessä asiassa. Vajaavaltaisella ei siis ole itse oikeutta hakea lupaa. Jos asiaa hoitamaan on määrätty edunvalvojan sijainen, niin myöskään varsinaisella edunvalvojalla ei ole oikeutta hakea lupaa oikeustoimeen. (Välimäki 2001, 102–103) Holhousviranomaisen on myönnettävä lupa, mikäli toimi on päämiehen edun mukainen. (HolTL 5:35)

Mikäli edunvalvoja ylittää kelpoisuutensa, ei oikeustoimi sido päämiestä. Edunvalvoja voi joutua vahingonkorvausvastuuseen ylittäessään valtuutensa. (HolTL 5:36 & 45)

Edunvalvojan tehtävänä on hoitaa päämiehen omaisuutta mahdollisimman hyvin, pitää huolta päämiehen oikeuksista, sekä muutoinkin edistää hänen parastaan. Edunvalvoja voi tarvittaessa ottaa päämiehen omaisuutta hallintaansa, siltä osin kun se on tarpeellista päämiehen etujen turvaamiseksi. (HolTL 5:37) Edunvalvojan tehtävänä on säilyttää päämiehen omaisuus niin, että sen arvo säilyy mahdollisimman hyvin. (HolTL 5:39)

Ennen kuin edunvalvoja tekee alaikäistä koskevia päätöksiä, hänen on kuultava myös vajaavaltaisen omaa kantaa asiaan, mikäli asiaa on pidettävänä tärkeänä ja päämies

kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Jos kyse on edunvalvojan sijaisesta, hänen on kuultava asiassa myös alaikäisen lakimääräistä huoltajaa, ennen kuin hän tekee asiassa päätöksen. (HolTL 5:43)

Edunvalvojan on laadittava omaisuusluettelo sellaisista päämiehen varoista ja veloista, jotka ovat edunvalvojan hoidettavana. Omaisuusluettelo on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa tehtävän alkamisesta holhousviranomaiselle. Alaikäisen vanhemman ei kuitenkaan tarvitse toimittaa omaisuusluettelo, mikäli alaikäisen omaisuuden määrä on vähäinen. (HolTL 6:48)

Mikäli edunvalvonta on merkitty holhousasioiden rekisteriin, edunvalvoja on lisäksi toiminnastaan tilivelvollinen holhousviranomaiselle. Edunvalvojan tulee pitää kirjaa päämiehen raha-asioista ja toimittaa vuosittain tili maistraatille toiminnastaan. Edunvalvojan tehtävien päättyessä edunvalvojan on lisäksi annettava päätöstili. (HolTL 6:50–52)

3.2.5 Edunvalvojalle suoritettava palkkio

Alaikäisen vanhemmalla tai huoltajalla, joka toimii lapsensa edunvalvojana, on oikeus saada lapsen varoista korvaus edunvalvonnasta aiheutuneista kuluistaan. (HolTL 5:44)

Alaikäiselle määrättyllä muulla edunvalvojalla on myös oikeus saada korvaus tarpeellisista kuluistaan, sekä lisäksi palkkio, jonka suuruus määräytyy edunvalvojan tehtävien laajuuden ja laadun, sekä päämiehen varallisuuden mukaan. Päämiehen tulojen vähäisyys voi kuitenkin poistaa edunvalvojan oikeuden palkkioon. (HolTL 5:44)
1.1.2013 tulee voimaan valtioneuvoston asetus, jossa on tarkemmin säädetty palkkion suuruudesta. (HolTL 5:44, HE 203/2010)

3.2.6 Holhousviranomainen

Suomessa holhousviranomaisena toimii maistraatti. Maistraatin tehtävänä on muun muassa valvoa edunvalvojen toimintaa (HolTL 6:46) ja järjestää edunvalvoja tarvit-

taessa. Lisäksi maistraatti ylläpitää valtakunnallista holhousasioiden rekisteriä, josta voi saada tarvittaessa tietoja esimerkiksi siitä, onko tietyn henkilön toimintakelpoisuutta rajoitettu. Maistraatin työntekijöillä on vaitiolovelvollisuus. (Oikeusministeriön www-sivut, esite: edunvalvojan tehtävä, Maistraatin www-sivut)

3.2.7 Holhousasioiden rekisteri

Holhousasioiden rekisteri on holhousviranomaisen ja aluehallintoviraston ylläpitämä rekisteri, jonka tarkoituksena on muun muassa helpottaa edunvalvojen toiminnan valvontaa. (HolTL 7:64)

Alaikäisen edunvalvonta tulee merkitä holhousasioiden rekisteriin, jos päämies tulee osakkaaksi kuolinpesään ja hänen osuutensa jakamattoman kuolinpesän bruttovaroista ylittää 20.000 euroa tai aina jos alaikäisellä on edunvalvojan hoidettavana olevaa omaisuutta yli 20.000 euroa. Edunvalvonta tulee merkitä holhousasioiden rekisteriin myös, jos alaikäisen edunvalvojaksi määrätään joku muu, kuin hänen vanhempansa tai jos rekisteriin merkitsemiselle on muu perusteltu syy. (HolTL 7:65–66)

Rekisteristä on mahdollista saada kaikille julkisia tietoja, kuten se onko tietty henkilö edunvalvonnassa ja kuka toimii hänen edunvalvojanaan. Pyyntöä julkisten tietojen saamiseksi ei tarvitse erikseen perustella, eikä pyynnölle ole asetettu määrämuotoa. Lisäksi päämiehellä on oikeus saada kaikki itseään koskevat rekisteriin merkityt tiedot ja edunvalvojalla on oikeus saada kaikki tiedot, jotka koskevat hänen päämiestään tai edunvalvontatehtäväänsä. (HolTL 7:67, Välimäki 2001, 127)

4 LESKEN ERITYISASEMA

Avioliiton aikana kummallakin puolisoilla on oikeus hallita omissa nimissään olevaa omaisuutta vapaasti, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Avio-oikeus ei siis oikeuta avioliiton aikana toisen puolison omaisuuden vallintaan. (Norri 2010, 30)

Mikäli ensiksi kuolleelta puolisolta jäi rintaperillisiä, leskellä ei perintökaaren mukaan ole perintöoikeutta. Leskellä on kuitenkin oikeus hallita vainajan jäämistöä jakamattomana, ellei rintaperillinen vaadi pesän jakoa. Hallintaoikeus ei riipu siitä, oliko aviopuolisoilla avio-oikeus toistensa omaisuuteen vai ei. Vaikka leskellä on oikeus hallita jäämistöä jakamattomana, niin hänestä ei sen perusteella tule kuolinpesän osakasta. (Aarnio & Kangas 2009, 112–113) Mikäli puolisoilla oli avio-oikeus toistensa omaisuuteen, leski on aina silti kuolinpesän osakas ositukseen asti. Leski voi olla kuolinpesän osakkaana vielä osituksen jälkeenkin, mikäli hän on perillisen asemassa (edellyttäen ettei rintaperillisiä ole) tai mikäli hänelle on testamentattu omaisuutta. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 77–78)

Huomioitavaa on myös se, että jos vainajalla on takanaan aiempia avioliittoja, eikä niistä ole toimitettu todistettavasti ositusta, on vainajan entinen aviopuoliso myös kuolinpesän osakas avio-oikeuden nojalla siihen asti kunnes ositus on toimitettu. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 78)

4.1.1 Tasinkoprivilegi

Tasinkoprivilegi, eli tasinkoetuoikeus tarkoittaa kuolinpesässä lesken oikeutta olla luovuttamatta omaisuuttaan kuolleen puolison perillisille. Lesken ei myöskään tarvitse luovuttaa omaisuuttaan, jos edesmenneen aviopuolison kuolinpesä asetetaan konkurssiin. (AL IV osa, 2:103) Jos leskellä on siis enemmän omaisuutta, kuin hänen aviopuolisollaan puolison kuollessa, hänen ei tarvitse luovuttaa omaisuuttaan osituksessa kuolinpesälle, ellei hän niin halua.

Tasinkoprivilegillä voi olla suurta merkitystä myös rintaperillisten lakiosan arvoon. Mikäli leski on varakkaampi, kuin vainaja ja leski vetoaa tasinkoprivilegiin, on myös rintaperillisten lakiosa pienempi, kuin jos leski olisi luovuttanut tasinkoa osituksessa. (Aarnio & Kangas 2009, 834)

Leski voi tasinkoetuoikeudestaan huolimatta haluta luovuttaa tasinkoa, mikäli hän ei itse tarvitse omaisuutta ja haluaa siirtää sitä esimerkiksi yhteisille rintaperillisille.

Tällainen ratkaisu voi vähentää maksettavaksi tulevan perintöveron määrää. (Norri 2010, 428-429)

4.1.2 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana

Leskellä on oikeus hallita vainajan jäämistöä jakamattomana, ellei testamentilla ole muuta määrätty ja elleivät rintaperilliset vaadi perinnönjakoa. Leskellä on aina kuitenkin jakovaatimuksesta huolimatta oikeus pitää hallinnassaan puolisoiden yhteisenä kotina käytetty asunto irtaimistoineen tai muu jäämistöön kuuluva kodiksi sopiva asunto, vaikka rintaperilliset tai testamentin edunsaajat vaatisivatkin jäämistön jakoa. Poikkeuksena on kuitenkin tilanne, jossa lesken omaan varallisuuteen kuuluu kodiksi sopiva asunto. (PK 3:1-1a)

Lesken suojan piiriin kuuluvalla asunnon irtaimistolla tarkoitetaan vain välittömästi asumista palvelevaa irtaimistoa, kuten huonekaluja, kodinkoneita, liinavaatteita ja astioita. Esimerkiksi arvokkaita kokoelmia ei voida pitää tällaisena välittömästi asumista palvelevana irtaimistona. (Mikkola 2010, 40, HE 225/1982)

Mikäli puolisoilla oli avio-oikeus toistensa omaisuuteen tai avio-oikeus oli vain toisella puolisoilla, on toimitettava omaisuuden ositus sen selvittämiseksi mikä on lesken omaisuutta ja mikä vainajan jäämistöön kuuluvaa omaisuutta. Rintaperillisten oikeudet kohdistuvat siis vain vainajan jäämistöön. Rintaperillisten kannattaakin pohtia mahdollista jakovaatimusta myös siltä kannalta, että sisältyykö vainajan jäämistöön myös muuta omaisuutta, kuin lesken vähimmäissuojan piiriin kuuluvaa omaisuutta. Jos jäämistöomaisuus on vähäinen, ei jakovaatimuksen esittäminen lesken elinaikana välttämättä ole kannattavaa. (Aarnio & Kangas 2009, 115)

Rintaperillisen oikeus lakiosaan on myös heikompi, kuin lesken vähimmäissuoja. Rintaperillisen on siis mahdollisuus saada lakiosansa vasta sitten, kun lesken oikeus hallita jäämistöä lakkaa, mikäli jäämistöön kuuluu vain vähimmäissuojan piiriin kuuluvaa omaisuutta. (Aarnio & Kangas 2009, 897)

Hallintaoikeuden säilyessä leskellä voi omistusoikeus kuitenkin siirtyä vainajan perillisille tai testamentin edunsaajille. Lesken on hallittava omaisuutta lain asettamien vaatimusten mukaisesti. Perintökaareissa onkin säännös, jonka mukaan lesken hallintaoikeuteen on sovellettava perintökaaren 12 luvun säännöksiä testamenttiin perustavasta hallintaoikeudesta. (PK 3:1a.3) Leskellä on esimerkiksi oikeus saada hallinnassaan olevan omaisuuden tuotto, mutta hänellä on toisaalta velvollisuus myös vastata omaisuuden aiheuttamista tavanomaisista kustannuksista, jotka voi suorittaa omaisuudesta saatavan tuoton avulla. (PK 12:3)

Useissa tapauksissa omaisuuden omistaja on kuitenkin viime kädessä vastuussa omaisuudesta aiheutuvista kustannuksista. Alaikäinen rintaperillinenkin voi siis joutua kuolinpesän osakkaana osallistumaan lesken hallinnassa olevan omaisuuden aiheuttamien kulujen kattamiseen, mikäli omistusoikeus on siirtynyt perillisille (Mikkola 2010, 41–45)

Leskellä on velvollisuus pitää hallinnassaan olevasta omaisuudesta huolta ja säilyttää sitä niin, ettei sen arvo tarpeettomasti alene käyttöoikeuden vuoksi omistajan vahingoksi. (Mikkola 2010, 45) Leskellä on kuitenkin oikeus myydä hallinnassaan olevaa irtainta omaisuutta ilman rajoituksia ja antaa vuokralle sellaista omaisuutta, jota hän ei tarvitse omaan käyttöönsä. Sen sijaan kiinteää omaisuutta leskellä ei yleensä ole oikeutta myydä ilman perillisten suostumusta, ellei se ole välttämätöntä esimerkiksi lesken sairauskulujen kattamiseksi. (Norri 2010, 173)

Lesken ei tietysti ole pakko käyttää hyväksi hallintaoikeuttaan, vaan hän voi luopua siitä, joko ennen perittävän kuolemaa tai sen jälkeen. Perukirjaan on kuitenkin aina liitettävä selvitys, käyttääkö leski oikeuttaan osittain tai kokonaan. (Aarnio & Kangas 2009, 117)

4.1.3 Rekisteröidyt parisuhteet ja avoliitot

Rekisteröityjen parisuhteiden solmimisen tai päättymisen oikeusvaikutukset aviovallisuus- ja jäämistöoikeudessa vastaavat avioliiton solmimisen ja purkamisen oikeusvaikutuksia. Rekisteröityihin parisuhteisiin voidaan siis tässä tapauk-

nessä soveltaa samoja säännöksiä, kuin avioliiton ollessa kyseessä. (RekParL 3:8, Aarnio & Kangas 2009, 128)

Avoliiton osalta noudatetaan lakia avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta, mikäli avoliitto on kestänyt vähintään viisi vuotta tai avopuolisoilla on yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. (AvoliittoL 1:1 & 3) Laissa on säädökset puolisoiden omaisuuden erottelusta, mutta samanlaisia erityisoikeuksia elossa olevalle puolisolle ei kuitenkaan lain mukaan tule, kuin jos puolisot olisivat olleet avioliitossa. Toisen avopuolison kuollessa eloonjäänyt puoliso ei peri mitään, vaan perilliset määräytyvät suoraan perintökaaren mukaan, ellei testamentilla ole muuta määrätty. Jos avopuolisoilla on yhteinen lapsi, niin lapsi perii ensiksi kuolleen avopuolison kokonaan ja eloonjäänyt avopuoliso saa pitää vain omissa nimissään olevan omaisuuden ja puolet yhteiseksi omaisuudeksi katsotusta omaisuudesta. (Norri 2010, 61–69)

4.1.4 Avioehtosopimus

Kummallakin aviopuolisoista on lain mukaan avio-oikeus toisen puolison ennen avioliittoa, tai sen aikana hankkimaan omaisuuteen. Avio-oikeus on kuitenkin mahdollista sulkea osittain tai kokonaan pois tekemällä avioehtosopimus. (Norri 2010, 42)

Avioehtosopimuksen voi tehdä ennen avioliiton solmimista tai sen aikana ja sen solmiminen edellyttää molempien puolisojen suostumusta. Avioehtosopimuksella voidaan sulkea avio-oikeus pois molemmilta osapuolilta tai vain toiselta puolisolta ja se voidaan kohdistaa joko kaikkeen omaisuuteen tai vain tiettyyn omaisuuteen. (Norri 2010, 42)

Jotta avioehto olisi pätevä, on sen tekemisessä noudatettava tarkkoja muotomääräyksiä. Sopimus on esimerkiksi tehtävä kirjallisesti ja kahden esteettömän henkilön on todistettava se oikeaksi. Lisäksi avioehtosopimus on jätettävä rekisteröitäväksi maistraattiin. (Norri 2010, 43)

Avioehtosopimuksella voi olla merkittäväkin vaikutus rintaperillisten perintöosan suuruuteen.

5 PESÄNSELVITYS

5.1 Pesänselvityksen menettelytavat ja tarkoitus

Perintökaaressa pesänselvityksellä tarkoitetaan kuolinpesän saattamista siihen tilaan, että se on jaettavissa, sekä jäämistöomaisuuden hallintoa. Ennen jäämistön jakoa on selvitettävä jäämistön laajuus, maksettava vainajan ja kuolinpesän velat, sekä annettava mahdollisille erityisjälkisäädösten saajille heille testamentattu omaisuus. (Aarnio & Kangas 2009, 217)

Pesänselvitysvaiheessa kuolinpesän osakkaat hallitsevat jäämistöä yhdessä ja yksimielisesti. (PK 18:2) Jos pesän osakkaat eivät ole yksimielisiä päätöksenteossa tai joku pesän osakkaista on esimerkiksi vaikeasti tavoitettavissa, pesän osakkailta on mahdollisuus hakea pesänselvittäjää hoitamaan pesänselvitystä ja kuolinpesän hallintoa. (Aarnio & Kangas 2009, 218–219)

Pesänselvitysprosessi päättyy jäämistön jakoon ja perintöosuuksien luovuttamiseen perillisille. (Aarnio & Kangas 2009, 221)

5.1.1 Pesänselvittäjä

Tuomioistuimien voi muun muassa kuolinpesän osakkaan hakemuksesta määrätä pesänselvittäjän, jonka hallintoon kuolinpesä siirtyy. (PK 19:1)

Kun pesänselvittäjä vastaa kuolinpesästä, puhutaan kuolinpesän viralliselvityksestä. Usein pesänselvittäjä toimii myös pesänjakajana, mutta tehtävät voidaan jakaa myös eri henkilöiden kesken. (Kangas 2006, 337)

Pesäselvittäjän kelpoisuusvaatimuksena on sopivuus tehtävän hoitoon. Tuomioistuimen on varattava pesän osakkaille tilaisuus kertoa mielipiteensä hakemuksen jättämisen jälkeen. Mikäli kuolinpesän osakkaat ovat yksimielisiä siitä, kuka tehtävään tulisi valita, on tuomioistuin sidottu noudattamaan tätä mielipidettä, ellei toisenlaiselle päätökselle löydy erityisiä syitä. Pesän osakas voidaan kuitenkin määrätä pesäselvittäjäksi ainoastaan, jos sille on erityinen syy, eivätkä muut osakkaat vastusta määräämistä. (PK 19:10, Kangas 2006, 339)

Mikäli kuolinpesään on määrätty pesäselvittäjä, niin kuolinpesän osakkaiden yhteishallinto päättyy, eikä heillä ole enää edes yhdessä päätäntävaltaa kuolinpesän asioihin. (Aarnio & Kangas 2009, 469)

Pesäselvittäjän tehtävänä on saada kuolinpesä jakokuntoon. Pesäselvittäjän on muun muassa otettava jäämistöomaisuus haltuunsa, tehtävä sopimus velkojien kanssa, perittävä kuolinpesän saamiset ja irtisanottava tarvittaessa kuolinpesän sitoumuksia. (PK 19:12–16, Kangas 2006, 340–344)

5.2 Alaikäiselle rintaperilliselle kuolinpesästä annettavat avustukset

Leskellä, turvattomilla lapsilla ja ottolapsilla on oikeus saada kuolinpesän varoista tarvitsemansa elatus pesäselvityksen ajan. (PK 18:6) Se, mitä lapsen riittävään elatukseen sisällytetään, on määritelty laissa lapsen elatuksesta. (ElatusL 1:1)

Perittävän lapsella on myös tarpeen vaatiessa oikeus saada pesän varoista avustusta kasvatusta ja koulutustaan varten, enintään siihen asti, kun lapsi täyttää 21 vuotta. Avustusta ei vähennetä perillisen perintöosasta. (PK 8:1)

5.3 Elatusapu ja kuolinpesä

Mikäli perittävä oli elatusvelvollinen, niin elatusvelvollisuus päättyy perittävän kuolemaan, eikä velvollisuus maksaa elatusapua siirry kuolinpesälle. Sen sijaan perittävän maksettaviksi määrättyt erääntyneet elatusmaksut katsotaan kuolinpesän veloiksi. Mikäli perittävä on eläessään maksanut kertakaikkista elatusapua ja vaikka osa mak-

susta kohdistuisikin perittävän kuoleman jälkeiseen aikaan, niin elatukseen oikeutettuna ei tarvitse palauttaa saamaansa suoritusta. (Aarnio & Kangas 2009, 223–224)

Mikäli perittävä on itse ollut elatukseen oikeutettu, niin erääntyneet elatusmaksut katsotaan hänen kuolinpesänsä saataviksi. (Aarnio & Kangas. 2009, 223)

5.4 Henkivakuutuskorvaukset ja edunsaajat

Henkivakuutuksen ottajalla on oikeus määrätä siitä, kenelle henkilövakuutuksen vakuutuskorvaus maksetaan vakuutuksenottajan tai vakuutetun sijasta. Mikäli edunsaajamääräys on voimassa, niin vakuutetun kuoleman johdosta suoritettavaa vakuutuskorvausta ei lasketa kuolinpesän varoihin. (VakL 6:47)

Henkivakuutuksen edunsaajaksi voidaan nimetä tietty henkilö tai vaihtoehtoisesti puoliso, lapset, omaiset tai puoliso ja lapset yhdessä. (VakL 6:50)

Kun edunsaajaksi on määritetty lapset, vakuutuskorvaus jaetaan tasan kaikkien rintaperillisten kesken. Kuolleen lapsen tilalle tulevat hänen lakimääräiset perillisensä. Mikäli edunsaajaksi on määritetty puoliso, vakuutuskorvaus maksetaan vainajan aviopuolisolle tai hänen kanssaan rekisteröidyssä parisuhteessa eläneelle. Jos edunsaajana ovat puoliso ja lapset yhdessä, puolet vakuutuskorvauksesta maksetaan puolisolle ja puolet jaetaan tasan rintaperillisten kesken. Mikäli edunsaajaksi on nimetty omaiset, vakuutuskorvaus jaetaan puoliksi leskelle ja toinen puoli jakautuu rintaperillisten kesken. Mikäli vakuutetulla ei ole puolisoa, eikä rintaperillisiä tai heidän jälkeläisiään ja edunsaajaksi on määritetty omaiset, niin vakuutuskorvaus jaetaan vakuutetun lakimääräisten perillisten kesken. (VakL 6:50)

Vakuutuskorvaus voidaan maksaa myös kuolinpesälle, mikäli niin on edunsaajamääräyksessä määritetty tai jos korvausta ei ole mahdollista maksaa erikseen määritellylle edunsaajalle. (VakL 6:47)

Henkivakuutuksen ottaja voi myös erikseen nimetä vakuutuskorvauksen edunsaajaksi yhden tai useamman henkilön. Tällöin vakuutuskorvaus jaetaan pääluvun mukai-

sesti. Nimeltä mainituissa edunsaajamääräyksissä ei ole sijaantulo-oikeutta, eli mikäli yhtään nimettyä edunsaajaa ei ole elossa, niin vakuutuskorvaus menee kuolinpesälle, eikä nimettyjen henkilöiden perillisille. (VakL 6:49, Nordean www-sivut 2011)

Vakuutusyhtiölle on toimitettava kuolemantapaussumman maksamista varten ainakin kuolintodistus, virkatodistus vakuutetusta ja sukuselvitys. (Koponen 2010, 74)

Mikäli edunsaaja on määrätty, niin henkivakuutuskorvausta ei lasketa kuolinpesän varoihin, muussa tapauksessa vakuutuskorvaus lasketaan pesän varoihin. (VakL 6:47, Koponen 2010, 74)

5.5 Kuolinpesän hallinto ennen perunkirjoitusta

Kuten jo aiemmin on mainittu, pesän osakkaat vastaavat kuolinpesän hallinnosta yhteisvastuullisesti, ellei kuolinpesää ole luovutettu virallisselvitykseen. (PK 18:2)

Jokaisella kuolinpesän osakkaalla on yhtä suuri valta kuolinpesän asioista päätettäessä, riippumatta siitä kuinka suuri perintöosuus hänelle on mahdollisesti tulossa. Jokainen pesän osakas on siis samanarvoinen. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 29)

5.5.1 Läheisen kuoleman jälkeen hoidettavia asioita

Tarvittaessa voi tehdä muuttoilmoituksen postiin, mikäli haluaa kuolinpesälle osoitetun postin muualle, kuin vainajan kotiosoitteeseen. Osoitteenmuutos ei kuitenkaan välity suoraan kaikille toimijoille, joten osoitteenmuutos täytyy tehdä lisäksi erikseen esimerkiksi ajoneuvohallintokeskukseen ja verottajalle. Kuolemasta on hyvä ilmoittaa myös vakuutusyhtiölle ja tarvittaessa myös perittävän työnantajalle. (Koponen 2010, 31–32)

Ajoneuvohallintokeskus saa tiedon kuolemantapauksesta väestötietojärjestelmästä ja sen perusteella ajoneuvo rekisteröidään kuolinpesän nimiin. (Norri 2010, 489–490)

Ajankohtaiseksi saattaa myös tulla erilaisten vainajan tekemien sopimusten päättäminen, kuten erilaisten lehtitilausten irtisanominen, vainajan asunnon vuokrasopimuksen päättäminen, sähkösopimuksen irtisanominen ja puhelinliittymän irtisanominen. (Koponen 2010, 31–32) Tällaisiin toimiin ei yleensä vaadita kaikkien pesän osakkaiden suostumusta, vaan osakas voi olla asemansa puolesta oikeutettu hoitamaan kuolinpesän juoksevia asioita ja irtisanomaan vähäisempiä sopimuksia. (Aarnio & Kangas 2009, 393)

Kuolinpesän varoista voidaan maksaa kohtuulliset hautauskustannukset, sekä perunkirjoituksesta aiheutuvat kustannukset. Lisäksi pesänselvityksestä aiheutuvat tarpeelliset kustannukset, eli pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä aiheutuvat kustannukset maksetaan kuolinpesän varoista sitä mukaa, kun ne erääntyvät. (PK 18:5, 21:1) Kohtuulliset hautauskustannukset on oikeus maksaa kuolinpesän varoista, vaikka perittävällä olisikin ollut enemmän velkoja, kuin varallisuutta. (Koponen 2010, 31)

Kuolinpesän asioita hoidettaessa tarvitaan virkatodistus osoitukseksi siitä, että asioita hoitava on vainajan kuolinpesän osakas. Evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen seurakuntaan kuuluva saa tilattua virkatodistuksen oman seurakuntansa kirkkoherranvirastosta ja kirkosta eronnut saa tilattua virkatodistuksen väestörekisteristä, josta myös muiden uskontokuntien edustaja voi tilata virkatodistuksen. Ennen perunkirjoitusta riittää, että asioita hoitavalla on virkatodistus sekä syntymäseurakunnastaan, että nykyisestä seurakunnastaan. Perunkirjoitusta varten vainajasta on sen sijaan koottava sukuselvitys kaikista seurakunnista/rekistereistä, joissa vainaja on ollut kirjoilla täytettyään 15 vuotta ja lisäksi sukuselvitykseen on liitettävä riittävät virkatodistukset kaikista hänen oikeudenomistajistaan. (Norri 2010, 342)

Perhe-eläkettä voi hakea joko Kelaan tai työeläkelaitoksen palvelupisteeseen palauttavalla hakemuksella. Perhe-eläke koostuu leskeneläkkeestä ja lapseneläkkeestä ja sen tarkoitus on turvata perheen toimeentuloa puolison/vanhemman kuoltua. (KEL III-osa, 5-9 luku. Koponen 2010, 32)

5.5.2 Kuolinpesän pankkiasioiden hoito ennen perunkirjoitusta

Pankit saavat yleensä kuolemasta tiedon viiveellä Väestörekisterikeskukselta, mutta tiedon voi itsekin ilmoittaa esimerkiksi virkatodistuksen tai kuolintodistuksen avulla. Kun pankit saavat tiedon henkilön kuolemasta, niin esimerkiksi mahdolliset valtuutukset tilien käyttöön lakkaavat. Yleensä myös tilien käyttöön oikeuttavat kortit ja verkkopankkitunnukset lakkaavat toimimasta. (Koponen 2010, 84)

Vainajan elinaikanaan tekemät sopimukset sitovat kuitenkin kuolinpesää. Esimerkiksi suoraveloitukset, jatkuvaa rahastosäästämistä koskevat sopimukset, velka- ja takauksittomukset ja toistuvat maksut pysyvät voimassa kuoleman jälkeenkin. (Sampo pankin www-sivut 2011)

Vainajan tilalle tilinomistajiksi merkitään hänen kuolinpesänsä ja käyttöoikeus tileihin on yleensä vain kaikilla kuolinpesän osakkailla yhdessä. (Koponen 2010, 84)

Pesän osakkaalla on oikeus saada tietoja vainajan pankkiasioista kuolinpäivältä ja myös sen jälkeisistä tapahtumista. Kuolinpäivää edeltävistä tapahtumista tiedonsaantioikeus on sen sijaan vain kaikilla pesän osakkailla yhdessä. (Koponen 2010, 84–85, Finanssialan keskusliitto –pankkisalaisuusohjeet 2009, 8)

Ennen perunkirjoitusta vainajan tilejä on mahdollisuus käyttää vain rajoitetusti. Tileiltä voi nostaa varoja yleensä laskua vastaan vain hautajaisista tai perunkirjoituksesta aiheutuviin kuluihin tai kuolinpesän hoitoon, hallintoon tai selvitykseen liittyviin kuluihin. Myös vainajalle osoitetut laskut (esimerkiksi puhelinlaskut, yhtiövastikkeet, sähkölaskut) voi maksaa pankissa kuolinpesän varoista. Laskuja voi maksaa kuka tahansa pesän osakkaista yksin. (Koponen 2010, 85) Pesän osakas voi myös halutessaan valtuuttaa toisen henkilön hoitamaan kuolinpesän pankkiasioita puolestaan. Hoidettaessa kuolinpesän asioita pankissa on virkatodistus tai muu pätevä osoitus kuolinpesän osakkuudesta pidettävä mukana. (Nordean www-sivut 2011)

Mikäli vainajalla on ollut yhteinen tili toisen henkilön kanssa, toinen henkilö voi halutessaan jatkaa tilinkäyttöä normaalisti. Muut kuolinpesän osakkaat saavat kuitenkin

halutessaan selvitettyä tilin tapahtumat, joten jos haluaa tilitapahtumien pysyvän omana tietonaan, kannattaa avata uusi tili. (Sampopankin www-sivut 2011)

Mikäli vainajalla oli tallelokero pankissa, sen sisältö luetteloidaan yhdessä pankin henkilökunnan kanssa ennen perunkirjoitusta. Luettelointiin riittää yhdenkin pesän osakkaan osallistuminen. (Koponen 2010, 85, Finanssialan keskusliitto – pankkisalaisuusohjeet 2009, 7)

Perunkirjoitusta varten tarvitaan myös saldo- ja korkotodistukset vainajan ja mahdollisen lesken varoista ja veloista. Saldotodistukset tulee päivätä kuolinpäivälle ja niissä on eriteltyä muun muassa vainajan ja lesken nimissä oleva tiliomaisuus, sijoitukset, luotot ja takaukset. Saldotodistukset voi pyytää kuka tahansa pesän osakkaista yksin. (Sampopankin www-sivut 2011) Saldotodistukset tulee pyytää erikseen kaikista pankeista, joissa vainajalla tai leskellä on varallisuutta, velkoja tai muita vastuita.

5.6 Kuolinpesän jakamattomaksi jättäminen

Kuolinpesän osakkaat voivat tehdä keskinäisen sopimuksen pesän jakamattomaksi jättämisestä ja niistä perusteista, joiden mukaan kuolinpesän hallintoa hoidetaan. Sopimukselle ei ole asetettu määrämuotoa, joten sopimuksen voi tehdä myös suullisesti tai se voi perustua osakkaiden omaksumaan käytäntöön. (Aarnio & Kangas 2009, 440–445) Kun pesän osakkaana on edunvalvonnassa oleva alaikäinen, on sopimus kuitenkin aina tehtävä kirjallisesti, koska sopimus on hyväksyttävä maistraatissa. Kaikkien pesän osakkaiden on myös allekirjoitettava sopimus tai valtuutettava siihen puolestaan toinen henkilö. Vajaavaltaisen puolesta sopimuksen allekirjoittaa hänen edunvalvojansa kuolinpesässä. (Aarnio & Kangas 2009, 446–447) Edunvalvojan hakiessa maistraatilta lupaa sopimukseen kuolinpesän jakamattomaksi jättämisestä, on hakemukseen aina liitettävä kirjallisen sopimuksen lisäksi perukirja. (Aarnio & Kangas 2009, 450)

Edunvalvojan toiminnan lähtökohtana on oltava päämiehen edun ajaminen. Näin ollen maistraatti voi myöntää luvan sopimuksen tekemiseen ainoastaan silloin, jos kuo-

linpesän jakamattomaksi jättämisen voidaan katsoa olevan päämiehen edun mukais-
ta. Edunvalvojan on ajateltava päämiehen etua, vaikka kuolinpesän jakaminen aihe-
uttaisi ongelmia muille kuolinpesän osakkaille. (Välimäki 2001, 72–73)

Pätevän sopimuksen syntyminen edellyttää kaikkien osakkaiden suostumusta. On
kuitenkin mahdollista, että osa osakkaista tekee sopimuksen jakamatta jääneen kuo-
linpesän loppuomaisuuden hallinnosta, mikäli osa kuolinpesän osakkaista vaatii pe-
rinnönjakoa saadakseen oman osuutensa pesän varoista. (Aarnio & Kangas 2009,
449)

Sopimuksessa osakkaat voivat valtuuttaa esimerkiksi yhden pesän osakkaista hoita-
maan kuolinpesän asioita, jotta kuolinpesän hallinnointi olisi käytännössä helpom-
paa. (Aarnio & Kangas 2009, 453)

Edunvalvojan tehtävänä on huolehtia, että sopimukseen tulee tarkat määräykset siitä,
miten päämiehelle mahdollisesti tulevat tuotot tilitetään. Edunvalvojalla on myös
mahdollisuus tehdä sopimus pidemmäksi aikaa, kuin siihen saakka että päämies tulee
täysi-ikäiseksi. Päämiehellä on tällöin kuitenkin oikeus irtisanoa sopimus saavutettu-
aan 18-vuoden iän. (Aarnio & Kangas 2009, 451)

Mikäli yhteishallintosopimuksen olemassaoloa ei voida todistaa, voi kuka tahansa
pesän osakkaista vaatia pesänselvittäjän määräämistä ja perinnönjakoa. (Aarnio &
Kangas 2009, 448)

6 PERUNKIRJOITUS

6.1 Perunkirjoituksen ajankohta

Perunkirjoitus on pidettävä kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta. Vero-
virasto voi kuitenkin erillisestä hakemuksesta pidentää aikaa, jos pesän selvitys vaatii
tavallista enemmän aikaa tai jos pidennykselle on muu perusteltu syy. (PK 20:1)
Anomus ajan pidentämisestä on tehtävä kirjallisesti vainajan kotipaikan veroviras-

toon kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta. Hakemuksessa on mainittava perustelut ajan pidentämispyyntöille, hakijan yhteystiedot ja hakemuksesta on lisäksi löydyttävä hakijan allekirjoitus. (Verohallinnon www-sivut 2011)

Vastuu perunkirjoituksen toimittamisessa määräajassa on pääsääntöisesti sillä kuolinpesän osakkaalla, joka hoitaa jäämistöomaisuutta. Alaikäinen rintaperillinen ei kuitenkaan ole täysivaltainen, eikä siten voi olla vastuussa perunkirjoituksen toimitamisesta. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 75) Perukirja on laadittava jokaisen Suomessa vakinaisesti asuneen henkilön kuoltua. Perunkirjoitusvelvollisuuteen ei ole vaikutusta sillä, kuinka paljon tai vähän varallisuutta vainajalla oli. (Aarnio & Kangas 2009, 254)

6.2 Mistä saa apua perunkirjoituksen järjestämiseen?

Perunkirjoituksen voi antaa esimerkiksi asianajajan, pankkilakimiehen tai muun lakimiehen hoidettavaksi. Vähävaraisilla on myös mahdollisuus saada oikeusapua perunkirjoitukseen valtion oikeusaputoimistosta.

Oikeusapu tarkoittaa sitä, että kansalaisella on tiettyjen edellytysten täytyttyä oikeus saada lainopillista apua, joko kokonaan tai osittain valtion varoista kustannettuna. Kuolinpesäasioiden hoidossa palvelevat julkiset oikeusavustajat, jotka työskentelevät valtion oikeusaputoimistoissa. Toimistot sijaitsevat yleensä samalla paikkakunnalla, kuin käräjäoikeudetkin. Oikeus saada oikeusapua määritellään hakijan käyttövarojen perusteella, mutta oikeusapua ei kuitenkaan yleensä myönnetä, mikäli hakijalla on oikeusturvavakuutus. Oikeushallinnon asiointipalvelusta löytyy valmis koelaskelma, jonka avulla voi arvioida, onko oikeutettu saamaan oikeusapua ja lisäksi palvelusta löytyy sähköinen hakemus oikeusavun hakemiseen. Oikeusapuhakemuksen voi tehdä myös missä tahansa valtion oikeusaputoimistoista. (Oikeuslaitoksen www-sivut 2012, oikeushallinnon asiointipalvelut www-sivut 2012)

6.3 Alaikäisen vajaavaltaisen edunvalvonta perunkirjoitustilaisuudessa

Alaikäisen pesän osakkaan kohdalla häntä edustavat perunkirjoitustilaisuudessa hänen lakimääräiset huoltajansa yhdessä tai muu edunvalvoja. Kutsu perunkirjoitustilaisuuteen onkin toimitettava jokaiselle lapsen huoltajista, kun kyseessä on alaikäinen pesän osakas. Jos huoltajia on useampia, yksi huoltajista voi kuitenkin edustaa kaikkia lakimääräisiä huoltajia, jos hän on saanut siihen muilta valtuutuksen. Esimerkiksi vain toinen vanhemmista voi toimia molempien vanhempien puolesta lapsen edunvalvojana perunkirjoitustilaisuudessa, jos toinen vanhempi on antanut siihen valtuutuksensa. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 94–95)

Mikäli kuolinpesässä ovat osakkaina leski ja alaikäinen rintaperillinen ja leski toimii myös rintaperillisen edunvalvojana, on syytä harkita edunvalvojan sijaisen hakemista alaikäiselle jo perunkirjoitusvaiheessa. Mikäli on varmaa, etteivät lesken ja rintaperillisen edut voi joutua ristiriitaan, niin leski voi edustaa lastaan vielä perunkirjoituksessa. Kuitenkin jos leski esimerkiksi aikoo käyttää hänelle lain mukaan kuuluvia oikeuksia, on syytä hakea edunvalvojan sijainen jo perunkirjoitusvaiheessa, koska lesken oikeuksilla on vaikutusta perillisten asemaan kuolinpesässä. (Norri 2010, 340–341)

6.4 Uskotut miehet

Perunkirjoitusta varten on valittava kaksi uskottua miestä, joiden tehtävänä on huolehtia perunkirjoitusta valmistelevista tehtävistä, kuten perunkirjoituksen ajan ja paikan määrittämisestä, tarvittavien asiakirjojen, kuten virkatodistusten hankkimisesta ja kutsujen toimittamisesta perunkirjoitustilaisuuteen. Uskotuilla miehillä ei ole erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, mutta yleisenä edellytyksenä heidän tulee kuitenkin olla täysivaltaisia ja oikeustoimikelpoisia. Uskottuina miehinä voivat siis periaatteessa toimia myös pesän osakkaat itse, mutta parasta on valita tehtävään sellaiset uskotut miehet, jotka arvioivat pesän varat mahdollisimman puolueettomasti. Uskottujen miesten on arvioitava pesän varallisuus *parhaan ymmärryksensä* mukaan ja usein riittävien taustatietojen saamiseksi perunkirjoitusta valmistellaankin yhteistyössä pe-

runkirjoitusvelvollisen pesän osakkaan kanssa. (PK 20:2, Aarnio & Kangas 2009, 272–273)

6.5 Perinnöstä luopuminen

Perillinen voi luopua perintöosuudestaan ilmoittamalla, ettei hän ota perintöä vastaan. Tällaisessa tapauksessa kyseisen perillisen asema pesän osakkaana päättyy ja hänen tilalleen osakkaiksi tulevat hänen mahdolliset perillisensä. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 29)

Lähtökohta on, että jokainen voi luopua vain omasta perintöosuudestaan. Alaikäinen ei kuitenkaan ole täysivaltainen, joten hänen puolestaan asiasta päättävät hänen huoltajansa, jotka toimivat lapsen edunvalvojina. Holhoustoimilain mukaan edunvalvojan on kuitenkin ajettava päämiehensä etua ja varallisuudesta luopuminen on yleensä vastoin lapsen etua. Lain mukaan edunvalvoja ei saa myöskään lahjoittaa päämiehensä omaisuutta. Alaikäisen edunvalvojana toimivan onkin haettava holhousviranomaiselta lupa lapsen puolesta perinnöstä luopumiseen. (HolTL 5:32 & 5:34.7) Käytännössä perinnöstä luopuminen onkin alaikäisen kohdalla mahdollista vain silloin, jos hän on jo saanut osuutensa ennakkoperintönä tai jos jäämistö on ylivelkainen. (Puronen 2011, 99, KHO 2003:7)

Mikäli perinnöstä tai testamentista luovutaan alaikäisen hyväksi, ei edunvalvojan sijaisen määrääminen alaikäiselle ole tarpeen, ellei kyseessä ole tilanne, jossa alaikäisen ja edunvalvojan edut joutuvat ristiriitaan. (Puronen 2011, 112–113)

6.6 Perukirja

Perukirjan tarkoituksena on toimia esimerkiksi kuolinpesän omaisuusluettelona, osaksluettelona, veroilmoituksena, sekä jäämistön selvitystä koskevana asiakirjana. Perukirja palvelee pesänselvitystä ja perinnönjakoa. (Aarnio & Kangas 2009, 248–251)

Perukirjan laatimista varten tarvitaan useita asiakirjoja kuten: sukuselvitys perittävästä, mahdollinen testamentti ja avioehtosopimus, perittävän ja hänen puolisonsa ni-

missä ovat lainhuudot, jäljennökset asunto-osakekirjoista, saldotodistukset vainajan ja lesken osalta, kuitit hautajaiskuluista, kuitit sellaisista maksuista, jotka on suoritettu perittävän kuoleman jälkeen, aikaisemmin kuolleen puolison jälkeen tehty perukirja, sekä jäljennös perittävän viimeisestä veroilmoituksesta. (Norri 2010, 332–333)

Perukirjaan on merkittävä muun muassa vainajan nimi, kotipaikka, ammatti, henkilötunnus ja kuolinpäivä, sekä mahdollisen lesken tiedot ja pesän osakkaiden osalta henkilötiedot, kotipaikka ja mahdollinen sukulaisuussuhde vainajaan. (PK 20:2-3)

Perukirjasta on löydyttävä myös perunkirjoituksen aika ja paikka, sekä tilaisuudessa saapuvilla olleiden nimet. (PK 20:3)

Perukirjaan on myös otettava liitteeksi sukuselvitys, sekä muut asiakirjat joista pesän osakkaat käyvät ilmi, kuten testamentti ja avioehtosopimus. Lisäksi perukirjaan on merkittävä vainajan varat ja velat, sekä mahdollisen lesken varat ja velat, sekä sellainen omaisuus joka ei ole avio-oikeuden alaista. Perukirjaan on tehtävä merkinnät myös mahdollisista ennakkoperinnöistä, sekä muusta omaisuudesta, jolla saattaa olla vaikutusta lakiosan suuruuteen ja perintöverotukseen. (PK 20:4-5, PerVL 4:28)

Perukirjassa tulee myös olla maininta kuka pesänhoitajana vastaa mahdollisiin verottajan esittämiin tiedusteluihin ja ilmoituksiin, sekä tiedot mahdollisista kuolemantapauksen johdosta maksetuista henkivakuutuskorvauksista. (PerVL 4:28) Perukirjaan on liitettävä myös uskottujen miesten, sekä pesän ilmoittajan vakuutukset. (PK 20:6)

Perukirja liitteineen tehdään ainakin kahtena kappaleena. (Norri 2010, 337)

Mikäli perukirjan laatimisen jälkeen kuolinpesään ilmaantuu uusia varoja tai havaitaan velkoja, joita ei ole merkitty perukirjaan, on laadittava täydennysperukirja. Täydennysperukirja laaditaan samalla periaatteella, kuin varsinainen perukirjakin ja se on toimitettava kuukauden kuluessa täydennysperunkirjoituksen toimittamisesta verotoimistoon, kuten alkuperäinen perukirjakin. (Norri 2010, 338)

6.6.1 Omaisuuden arvostaminen perukirjassa

Perintöverolain mukaan *omaisuus on arvostettava käypään arvoonsa. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa.* (PerVL 2:9.1) Käypä arvo tarkoittaa omaisuuden arvoa perintöverovelvollisuuden alkaessa, eli periaatteessa perinnönjättäjän kuolinhetkellä. (Puronen 2011, 167–169)

Verohallinto on laatinut ohjeen, jonka avulla pyritään valtakunnallisesti yhdenmu-kaistamaan käytäntöjä ja menettelyjä käyvän arvon määrittelyä. Sitä voi käyttää apuna omaisuuden käypää arvoa määriteltäessä. (Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa 1.1.2012 alk.)

Perukirjaan merkittyä arvoa pidetään omaisuuden lähtöarvona. Mikäli verottaja on eri mieltä omaisuuden käyvästä arvosta, tulee sen esittää luotettava näyttö todennukaisemmasta arvosta. (Puronen 2011, 171)

Rahasaatavat ja talletukset arvostetaan aina kuitenkin täyteen arvoonsa ja niihin lisätään mahdolliset kuolinpäivään mennessä kertyneet korot. Valuutat arvostetaan kuolinpäivän kurssin mukaisesti ja julkisesti noteeratut arvopaperit pyritään arvostamaan pörssissä tapahtuneiden kauppojen mukaiseen arvoon, mikäli se vain on mahdollista. Omaisuuden arvoon kohdistuvasta veronalaisesta korosta voidaan vähentää kertynyt verovelka. (Puronen 2011, 178–184)

Velkojen arvostamiseen perukirjassa on sovellettavissa samat periaatteet, kuin varojenkin arvostamisessa. (Puronen 2011, 197)

6.6.2 Ylivelkainen kuolinpesä ja pesän osakkaan velkavastuu

Vastuu vainajan veloista rajautuu yleensä vain jäämistöomaisuuden arvoon. Vainajan velat on maksettava ennen kuin pesän varoja ryhdytään jakamaan kuolinpesän osak- kaille. Mikäli pesän osakkaat ovat huolimattomia ja hävittävät omaisuutta ennen vel-kojen maksua tai mikäli he jakavat omaisuutta ennen velkojen maksua, voivat he jou- tua korvaamaan velkojalle aiheuttamansa vahingon tai palauttamaan omaisuutta kuo-

linpesään. (PK 18:7, PK 21:6, PK 21:6a, PK 21:7). Jossain tapauksissa kuolinpesän osakas voi joutua myös henkilökohtaiseen velkavastuuseen vainajan velasta. (Aarnio & Kangas 2009, 610–614)

Mikäli pesän osakasta edustaa edunvalvoja, niin velkavastuuta koskevia säännöksiä ei sovelleta tähän osakkaaseen. (PK 21:2.4) Alaikäisen pesänosakkaan vastuu vainajan veloista rajoittuu aina jäämistöomaisuuden arvoon. (Aarnio & Kangas 2009, 621) Edunvalvonnan piirissä oleva osakaskin voi kuitenkin joutua vahingonkorvausvastuuseen, jos hän hävittää kuolinpesän omaisuutta joko tahallaan tai huolimattomuuttaan. (PK 18:7) Edunvalvojakaan ei voi joutua henkilökohtaisesti vastuuseen vainajan veloista, mutta hänkin voi joutua korvausvelvolliseksi kuolinpesälle aiheuttamastaan vahingosta. (PK 18:7, Aarnio & Kangas 2009, 621)

6.6.3 Perukirjan toimittaminen verotoimistoon ja maistraattiin

Alkuperäinen perukirja liitteineen on toimitettava kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta verotoimistoon. (PerVL 4:29) Perukirjan voi toimittaa mihin tahansa verotoimistoon ja perukirjan tulee olla alkuperäiskappale. Liitteet voivat kuitenkin olla kopiota alkuperäisistä asiakirjoista. (Puronen 2011, 413–414) Verotoimistosta voi kirjallisella perustellulla hakemuksella tarvittaessa anoa lisää aikaa perukirjan jättämiselle. (Verohallinnon www-sivut 2011) Perukirjan alkuperäiskappale säilytetään Verohallinnossa pysyvästi. (Puronen 2011, 414) Mikäli perukirjaa ei toimiteta määräajassa, seurauksena voi olla perintöveron korotus. (Norri 2010, 385)

Alaikäisen ollessa kuolinpesän osakkaana on jäljennös perukirjasta toimitettava edunvalvojan toimesta myös maistraattiin kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta. (HolTL 6:48) Jäljennös perukirjasta on toimitettava siinäkin tapauksessa, että päämies ei tule saamaan mitään perinnönjaossa. (Aarnio & Kangas 2009, 343)

6.7 Kuolinpesän hallinto perunkirjoituksen jälkeen

Perunkirjoituksen jälkeenkin kuolinpesän hallinto on pesän osakkaiden yhteishallintoa, eli osakkaat tekevät päätökset yhdessä ja yksimielisinä. Yhteishallinnossa ala-

ikäistä edustavat hänen lakimääräiset edunvalvojansa yhdessä tai vaihtoehtoisesti tehtävään määrätty edunvalvojan sijainen. (Aarnio & Kangas, 391–392, 403–404)

Perukirjan osakasluettelon voi halutessaan vahvistaa maistraatissa. Maistraatti vahvistaa perukirjasta ainoastaan pesän osakkaat, eikä ota kantaa siihen onko perukirja muuten oikein laadittu. Perukirjan osakasluettelon vahvistaminen ei välttämättä ole tarpeellista, mutta se helpottaa kuolinpesän asioiden hoitamista, esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa perillisiä on suuri määrä tai jos kaikkia virkatodistuksia ei ole jostain syystä saatu ja omaisuutta halutaan realisoida. Vahvistettu osakasluettelo antaa kuolinpesän kanssa asioivalle varmuuden siitä, ketkä ovat pesän osakkaita. (Koponen 2010, 37–38)

6.7.1 Kuolinpesän pankkiasioiden hoito perunkirjoituksen jälkeen

Perunkirjoituksen jälkeen kuolinpesän varoja voidaan nostaa vain kaikkien pesän osakkaiden yhteisellä suostumuksella. Usein käytännöllisintä onkin tehdä valtakirja, jolla muut pesän osakkaat valtuuttavat esimerkiksi vain yhden pesän osakkaista hoitamaan kuolinpesän pankkiasioita. (Koponen 2010, 86)

Ennen kuin pankista voi nostaa varoja, pankki tarkastaa perukirjasta ja sen liitteistä ketkä kaikki ovat pesän osakkaita. Perukirjan liitteenä on ainakin sukuselvitys. Sukuselvitys käsittää katkeamattoman sarjan virkatodistuksia siitä lähtien, kun vainaja täytti 15 vuotta ja päättyen kuolinpäivään. Mikäli maistraatti on vahvistanut perukirjan osakasluettelon, pankin ei kuitenkaan tarvitse erikseen tutkia sukuselvitystä. (Koponen 2010, 86) Muita mahdollisia pankin tarvitsemia perukirjan liitteitä ovat esimerkiksi: testamentti, avioehtosopimus ja mahdollisen edesmenneen puolison perukirja liitteineen. (Nordean www-sivut 2011)

Perunkirjoituksen jälkeen kaikkien pesän osakkaiden suostumus vaaditaan esimerkiksi: varojen nostoon, arvopaperien myyntiin, tallelokeron tyhjentämiseen, kun halutaan tietoja vainajan elinaikaisista pankkiasioista, sekä tilien ja palveluiden lopettamiseen. (Nordean www-sivut 2011) Mikäli haluaa valtuuttaa jonkun pesän osak-

kaista, niin valtakirjan voi tehdä itse tai siihen voi käyttää pankkien valmiita lomakepohjia.

Mikäli tuomioistuin on määrännyt kuolinpesään pesänselvittäjän, oikeus hoitaa kuolinpesän pankkiasioita on vain hänellä. (Nordean www-sivut 2011)

6.7.2 Edunvalvojan oikeus saada tietoja alaikäisen pankkiasioista ja alaikäisen oikeus saada tietoja pankkiasioistaan

Mikäli edunvalvojalle on määrätty sijainen edunvalvojan ja päämiehen eturistiriidan vuoksi on edunvalvojan sijaisella oikeus saada tietoja vain niistä päämiehen pankkiasioista, jotka kuuluvat edunvalvojan sijaiselle määrätyn tehtävän piiriin. Varsinaisella edunvalvojalla on kuitenkin oikeus saada tietoja päämiehen kaikista pankkiasioista. (Finanssialan keskusliitto – pankkisalaisuusohjeet 2009, 7)

Alaikäisen edunvalvojalla on oikeus saada tietoja alaikäisen pankkiasioista, vaikka edunvalvojalla ei olisikaan käyttöoikeutta tiliin. Tämä oikeus ei riipu siitä, kuka tilin on päämiehelle avannut tai kenellä on siihen käyttöoikeus. (Finanssialan keskusliitto – pankkisalaisuusohjeet 2009, 7)

Alaikäisellä on oikeus saada tietoja kaikista pankkiasioistaan, riippumatta siitä onko hänellä oikeus käyttää nimissään olevaa tiliä, vai ei. (Finanssialan keskusliitto – pankkisalaisuusohjeet 2009, 7)

7 OSITUS JA PERINNÖNJAKO

7.1 Ositus

Avioliiton päättyttyä avioeroon tai puolison kuolemaan on suoritettava omaisuuden ositus. Mikäli aviopuolisoilla ei ollut avio-oikeutta toistensa omaisuuteen on suoritet-

tava omaisuuden erottelu. Tarvittaessa puolisoiden yhteinen omaisuus on jaettava osituksen tai omaisuuden erottelun yhteydessä. (AL IV osa, 1:85)

Jos ositus toimitetaan toisen puolison kuoleman johdosta, osituksen osapuolina ovat leski ja kuolinpesä. Kuka tahansa kuolinpesän osakkaista voi yksin vaatia osituksen toimittamista. (Kangas 2006, 263–264)

Osituksen toimittamisen jälkeenkin leskellä on oikeus vedota vähimmäissuojaansa hallita jäämistöä jakamattomana. Osituksen toimittaminen on edellytys sille, että saadaan selville vainajan jäämistön laajuus. (Aarnio & Kangas 2009, 973)

Osituksen toimittamiseksi on laadittava jäämistöosituslaskelma. Laskelmassa eritellään vainajan ja lesken avio-oikeuden alainen oma omaisuus, yhteinen omaisuus, sekä kummankin velat. Sen jälkeen on mahdollista määrittää kummankin osapuolen avio-osa, joka on puolet yhteenlaskettujen varojen summasta. Mikäli perittävän omaisuus on suurempi, kuin lesken, on kuolinpesä velvollinen maksamaan tasinkoa leskelle. Mikäli lesken omaisuus on suurempi, kuin perittävän voi leski joko maksaa tasingon kuolinpesälle tai vedota tasinkoprivilegiin (AL 2:103.2) ja sen nojalla pitäytyä maksamasta tasinkoa kuolinpesälle. (Aarnio & Kangas 2009, 973–975)

Leski on kuolinpesän osakas siihen asti kunnes mahdollinen tasinko on hänelle maksettu, tai vaihtoehtoisesti siihen asti kunnes ositus tulee lainvoimaiseksi, mikäli leski on vedonnut tasinkoetuoihteensa tai on todettu etteivät ensiksi kuolleen puolison perilliset ole velvollisia maksamaan tasinkoa. (Aarnio & Kangas 2009, 383)

Ositus ei myöskään merkitse sitä, että perinnönjako olisi suoritettava lesken eläessä. Ositus on hyvä tehdä perittävän jäämistön laajuuden selvittämiseksi, vaikka kukaan pesän osakkaista ei vaatisikaan perinnönjaon toimittamista. (Aarnio & Kangas 2009, 974–975)

Edunvalvojan tai edunvalvojan sijaisen on saatava suostumus osituksesta sopimiseen holhousviranomaiselta. (HolTL 5:34, Koponen 2010, 26)

7.1.1 Pesänjakaja osituksessa

Ositus voidaan tehdä yhteisymmärryksessä lesken ja kuolinpesän välillä tai riitaisissa tilanteissa tuomioistuimien voimalla jommankumman osapuolen vaatimuksesta määrätä pesänjakajan suorittamaan ositusta. Pesänjakajan tulee olla puolueeton ja hänellä tulee olla riittävä ammattitaito tehtävän hoitamiseen. (PK 23:3-4, Kangas 2006, 264–265)

Osituksesta on laadittava osituskirja. Mikäli pesäosakkaat ja leski pääsevät osituksesta itse sopimukseen, osituskirjaan vaaditaan jokaisen pesän osakkaan allekirjoitus tai valtuutus ja kahden esteettömän todistajan allekirjoitukset. Mikäli pesänjakaja suorittaa osituksen, todistajia ei tarvita vaan pesänjakajan allekirjoitus riittää. Lisäksi pesän osakkaiden on tehtävä osituskirjaan merkintä hyväksynnästä osituksen suhteen ja allekirjoitettava se. (PK 23:9, Kangas 2006, 267)

Yleensä osituksesta sopimiseen edunvalvojan on haettava lupa holhousviranomaiselta. (HolTL 5:34) Lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos ositus tehdään tuomioistuimen määräämän pesänjakajan toimesta. Tällöin pesänjakajan tulee harkita, onko edunvalvojan ja pesäosakkaiden tekemä sopimus päämiehen edun mukainen vai ei. (Koponen 2010, 26. Välimäki 2001, 95)

7.2 Perinnönjako

Leskellä on oikeus hallita jäämistöä jakamattomana, elleivät rintaperilliset tai yleis-testamentin saajat vaadi perinnönjakoa. Myös leski itse voi vaatia perinnönjaon toteuttamista. Jokaisella vaatimukseen oikeutetulla on itsenäinen oikeus vaatia perinnönjaon toimittamista, eli siihen ei tarvita yksimielisyyttä. Perinnönjako voidaan toimittaa myös, vaikka leski sitä vastustaisikin. (Aarnio & Kangas 2009, 1012)

Perinnönjako voidaan toimittaa joko pesän osakkaiden yhteisellä sopimuksella tai perinnönjakoa toteuttamaan voidaan hakea pesänjakajaa. (Aarnio & Kangas 2009, 1012–1013)

Perinnönjaossa on huomioitava lesken vähimmäissuoja, eli lesken oikeus pitää jakamattomana hallinnassaan kodiksi sopiva asunto ja asuntoirtoimisto, mikäli sellaiset vain jäämistöomaisuuteen sisältyvät. (PK 3:1a) Jäämistöomaisuus voidaan jakaa joko osittain, jolloin jaon ulkopuolelle jätetään lesken vähimmäissuojan piiriin kuuluva omaisuus tai jäämistöomaisuus voidaan jakaa perillisten kesken kokonaan, jolloin leskelle jää kuitenkin hallintaoikeus vähimmäissuojan piiriin kuuluvaan omaisuuteen. (Aarnio & Kangas 2009, 1025)

Edunvalvojan tai edunvalvojan sijaisen on saatava suostumus myös perinnönjaosta sopimiseen holhousviranomaiselta. (HoITL 5:34, Koponen 2010, 26) Mikäli perinnönjaon suorittaa tuomioistuimen määräämä pesänjakaja, holhousviranomaisen erillistä lupaa ei kuitenkaan yleensä tarvita. (Koponen 2010, 26) Poikkeuksen muodostavat tilanteet, joissa jaon muodossa tapahtuu jokin toinen luvanvarainen oikeustoimi, kuten kiinteistön luovutus päämiehen puolesta, mikä vaatii aina maistraatin luvan. (Välimäki 2001, 95)

7.2.1 Perintöosuuden luovutus

Edunvalvoja ei voi lahjoittaa päämiehensä omaisuutta, mutta päämiehen perintöosuuden luovutus vastiketta vastaan on mahdollista, mikäli holhousviranomainen antaa luovutukselle suostumuksensa. (HoITL 5:34)

Edunvalvojan on kuitenkin lupaa hakiessaan osoitettava, että luovutuksesta saatava vastike on käyvän hinnan mukainen ja että luovutus on päämiehen edun mukainen. Holhousviranomaisen tulee myöntää lupa, mikäli nämä edellytykset täyttyvät. Sillä ei ole merkitystä kenelle perintöosuus luovutetaan vastiketta vastaan. (Aarnio & Kangas 2009, 737)

7.3 Perillisen ja testamentin saajan oikeuden vanhentuminen

Perillisen tai testamentin saajan on saatettava perintöoikeutensa voimaan kymmenen vuoden sisällä perittävän kuolemasta tai siitä ajankohdasta, jolloin testamenttiin perustuva oikeus tulee voimaan. (PK 16:1)

Mikäli perillinen ei ota perintöä vastaan säädetyssä ajassa, hänen oikeutensa perintöön vanhentuu ja oikeus siirtyy sille, joka olisi saanut perinnön, mikäli perillinen olisi kuollut ennen perittävää. (PK 16:3) Jos perillinen ei ota perintöä vastaan, hänelle ei tule pesän osakkaalle kuuluvia velvollisuuksia, eikä hän ole perintöverovelvollinen. (Aarnio & Kangas 2009, 178)

Yleensä määräaika on ehdoton ja se kuuluu, vaikka perillinen ei tietäisi perittävän kuolemasta tai oikeudesta perintöön. Vajaavaltaisen osalta oikeus on kuitenkin katsonut, ettei testamentin valvonta-aika ala kulua vajaavaltaisen vahingoksi, ennen kuin edunvalvonta on järjestetty. (Aarnio & Kangas 2009, 182–183. HO 21.1.1993 S 91/43). Perinnön vastaanottamista koskeva määräaika sen sijaan kuuluu, vaikka vajaavaltaisen edunvalvonta ei olisikaan järjestyksessä. (KKO 1987:99. Aarnio & Kangas 2009, 187)

Perinnön vastaanottaminen voi tapahtua monella tavalla. Perintöön ryhtymiseksi katsotaan kaikki ne toimet, joista käyvät ilmi perillisen tahto käyttää hyväksi perintöoikeuttaan. (PK 16:2, Aarnio & Kangas 2009, 185–186)

7.4 Edunvalvonnan lakkaaminen

Alaikäisen vajaavaltaisen edunvalvonta päättyy yleensä hänen tultuaan täysi-ikäiseksi. (HolTL 2:17) Mikäli katsotaan, että alaikäinen tarvitsee edunvalvontaa vielä tultuaan täysi-ikäiseksi, voidaan alaikäiselle määrätä edunvalvoja hänen täytettyään 17 vuotta. (HolTL 2:9) Määräys astuu voimaan, kun päämies tulee täysi-ikäiseksi. Edunvalvojan määrääminen täysi-ikäiselle ei välttämättä tarkoita päämiehen julistamista vajaavaltaiseksi, vaan se millä ehdoilla päämies voi vallita omaisuuttaan suhteessa edunvalvojaan on määriteltävä erikseen. (HolTL 2:19, Välimäki 2001, 54)

Edunvalvojan sijaisen tehtävät lakkaavat, kun päämies saavuttaa täysi-ikäisyyden tai kun tehtävä on suoritettu. (HolTL 2:17, Välimäki 2001, 64–65) Alaikäisen lakimää-

räisen edunvalvojan ja edunvalvojan sijaisen on yhdessä tehtävä ilmoitus holhousviranomaiselle edunvalvojan sijaisen tehtävien lakkaamisesta. (HolTL 2:17-17a)

Edunvalvojan tehtävien lakattua edunvalvoja on velvollinen luovuttamaan hoidosaan olevan omaisuuden viipymättä päämiehelle tai uudelle edunvalvojalle. (HolTL 6:59)

8 VEROTUS

8.1 Kuolinpesän verotus

Kuolinpesän osakkaat vastaavat yhteisvastuullisesti kuolinpesän veroista. Kuolinpesän veroista ovat vastuussa ne, jotka on merkitty kuolinpesän osakkaiksi kyseisenä verovuonna. (Koponen 2010, 238)

Mahdolliset veronpalautukset maksetaan kuolinpesän pankkitilille tai tilinumeron puuttuessa maksuosoituksena Nordeaan. Verottajalle voi ilmoittaa olemassa olevan kuolinpesän tilinumeron toimittamalla tiliotteen verotoimistoon tai kaikkien osakkaiden suostumuksella myös kokonaan uuden tilinumeron. (Verohallinnon www-sivut 2011)

8.1.1 Verotus kuolinvuodelta ja kuolinvuoden jälkeen

Vainajan kuolinvuoden verotus toimitetaan samalla tavoin, kuin olisi toimitettu, jos henkilö olisi elänyt vuoden loppuun asti. Verottajan toimittaman esitätetyn veroilmoituksen voi tarkistaa ja tarvittaessa palauttaa korjattuna verottajalle, kuka tahansa pesän osakkaista tai muu henkilö, jonka hallussa kuolinpesä on. (Verohallinnon www-sivut 2011) Kuolinpesä voi hakea verotuksessa kaikki samat vähennykset, kuin mihin perittävä olisi ollut eläessään oikeutettu. (Koponen 2010, 99)

Vainajan kuolinvuoden jälkeen kuolinpesää verotetaan edelleen itsenäisenä verovelvollisena, eli kuolinpesän tuloja ja varoja ei jaeta pesän osakkaiden tuloiksi ja varoiksi, vaan verotus muistuttaa henkilön verotusta. (Verohallinnon www-sivut 2011)

Kuolinpesä lakkaa, kun perinnönjako on kokonaisuudessaan suoritettu. Pesän tuloksi lasketaan vain tulot, jotka ovat kertyneet kuolinpesälle ennen jakohetkeä. Perinnönjaon jälkeen tulot katsotaan sen pesän osakkaan tuloksi, joka on saanut tuloa kerryttävän omaisuuden perinnönjaon yhteydessä. (Koponen 2010, 105)

8.2 Perintöverotus

Perintö- ja lahjaverolain mukaan perinnöstä ja testamentilla saadusta omaisuudesta on maksettava veroa valtiolle, jos lain asettamat edellytykset täyttyvät. (PerVL 1:1)

Velvollisuus suorittaa perintöveroa alkaa periaatteessa perinnönjättäjän kuolinhetkellä, kun hänen omaisuutensa siirtyy perillisille ja testamentin edunsaajille. Perinnön saaminen edellyttää kuitenkin vastaanottajilta käytännön toimia, joten käytännössä perintöverovelvollisuus syntyy vasta, kun perillinen tai testamentin saaja ryhtyy perintöön. Perinnöstä tehokkaasti luopumalla voidaan siis välttää perintöverovelvollisuuden syntyminen. (Puronen 2011, 95–97)

Perintöverotus voi myös lykkääntyä, mikäli perillinen saa omaisuuden omistukseensa vasta myöhemmin. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, jos alaikäisen rintaperillisen vanhemmilla oli keskinäinen omistusoikeustestamentti. Edunvalvojan on kuitenkin vaadittava rintaperillisen lakiosan suorittamista jäämistövaroista ja siitä määrätään perintövero heti ensiksi kuolleen puolison jälkeen. (PerVL 2:5 & 7, Puronen 2011, 128–136)

Suomessa on käytössä perintöosuusverojärjestelmä, minkä vuoksi jokaisen perillisen perintöosuudesta määrätään erikseen perintövero. (Puronen 2011, 12)

Perintöverotus toimitetaan yleensä perittävän jälkeen laaditun perukirjan ja mahdollisen perinnönjaon yhteydessä tehdyn jakokirjan perusteella. (PerVL 4:25)

8.2.1 Veroluokat

Perilliset jaetaan kahteen eri veroluokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat perinnönjättäjän aviopuoliso, suoraan alenevassa tai ylenevässä polvessa oleva perillinen, aviopuolison suoraan alenevassa tai ylenevässä polvessa oleva perillinen ja perinnönjättäjän kihlakumppani, sekä lisäksi avopuoliso, jos hänelle on myönnetty perintökaassa tarkoitettua avustusta. Toiseen veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. (PerVL 2:11)

Perintöveroa maksetaan I veroluokassa seuraavan asteikon mukaan:

<i>Verotettavan osuuden arvo euroina</i>	<i>Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina</i>	<i>Veroprosentti ylimenevästä osasta</i>
20 000–40 000	100	7
40 000–60 000	1 500	10
60 000–200 000	3 500	13
200 000–	21 700	16

Perintöveroa maksetaan II veroluokassa seuraavan asteikon mukaan:

<i>Verotettavan osuuden arvo euroina</i>	<i>Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina</i>	<i>Veroprosentti ylimenevästä osasta</i>
20 000–40 000	100	20
40 000–60 000	4 100	26
60 000–	9 300	32

Lähde: PerVL 2:14

Verohallinnon [www-sivuilta](#) löytyy laskuri, jolla voi laskea perintöveron määrän. (Verohallinnon [www-sivut](#))

8.2.2 Pesän varallisuudesta tehtävät vähennykset

Kuolinpesän varallisuudesta voidaan ennen perintöveron määräämistä vähentää vainajan velat ja vainajan elinaikaan kohdistuvat verot ja maksut, sekä vainajan hautaamisesta ja perunkirjoituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. (PerVL 2:9) Mikäli kaikki tarkat kustannukset eivät ole perunkirjoitushetkellä tiedossa, voidaan ne merkitä varaumina perukirjaan. (Puronen 2011, 205)

Edunvalvonnan järjestämisestä aiheutuneet kustannukset on verotuskäytännössä katsottu vähennyskelpoisiksi perunkirjoituskustannuksiksi. Edunvalvojan palkkiota ei sen sijaan ole pidetty perintöverotuksessa vähennyskelpoisena, vaan se on katsottu päämiehen henkilökohtaiseksi kuluksi. (Puronen 2011, 223)

Lesken vähimmäissuojaan kuuluvan asunnon ja asuntoirtaimiston hallintaoikeuden arvo saadaan myös vähentää verovelvolliselle tulevan omaisuuden arvosta. (PerVL 2:9)

8.2.3 Henkivakuutuskorvaukset, vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta maksettavat suoritukset ja PS-sopimuksen johdosta maksettavat suoritukset verotuksessa

Henkivakuutuskorvaus on tuloverotuksessa verotonta tuloa, mikäli summa maksetaan kertakorvauksena ja edunsaajana on vakuutetun puoliso, hänen suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa oleva perillinen, kasvattilapsi, ottolapsi, puolison lapsi tai vakuutetun kuolinpesä. Mikäli korvauksen edunsaajana on joku muu, korvaussumma katsotaan kokonaan verotettavaksi pääomatuloksi. (TVL III osa, 2:34, Koponen 2010, 73–74)

Henkivakuutuskorvaukset verotetaan perintöverotuksessa, elleivät ne ole tuloverotuksessa veronalaista tuloa. (PerVL 2:7a, Puronen 2011, 142–143)

Perintöverotuksessa kunkin edunsaajan saama henkivakuutuskorvaus on veronalaista siltä osin, kun summa ylittää yhden edunsaajan kohdalla 35 000 euroa. Lesken veroton osuus on 35 000 euroa tai puolet lesken saamien vakuutuskorvausten yhteissum-

masta. (PerVL 2:7a, Koponen 2010, 74) Saanto voi muodostua myös useasta eri vakuutuksesta saatavista korvauksista. Kaikki yhdelle edunsaajalle maksetut vakuutuskorvaukset lasketaan yhteen ja veroton osa määritellään koko korvaussummasta yhteensä. Mikäli verovapaa osa ylittyy, niin summan ylittävä osa lasketaan saajan perintöosuuteen. (Puronen 2011, 148)

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen perusteella tai pitkäaikaissästämissopimuksen perusteella maksettavat suoritukset katsotaan kuolinpesän tai testamentinsaajan veronalaiseksi pääomatuloksi. (TVL III osa, 2:34a.7, Puronen 2011, 145) Pitkäaikaissästämissopimuksen ansiosta perillisille siirtyvistä varoista maksetaan lisäksi perintöveroa. Perilliselle tai kuolinpesälle tulevasta omaisuudesta vähennetään kuitenkin säästöistä menevä tulovero. (PerVL 2:9.5, Puronen 2011, 145)

8.2.4 Kuolinpesästä maksettavat avustukset perintöverotuksessa

Mikäli rintaperilliselle maksetaan kuolinpesän varoista perintökaaren 8 luvun mukaista avustusta, sitä verotetaan kuten perintöä. Rintaperillisen saama avustus lasketaan hänelle muuten tulevan perintöosan lisäksi ja avustus lisätään perillisen veronalaiseen perintöosaan. (Puronen 2011, 62–63)

8.2.5 Tavanomaisen koti-irtaimiston verovapaus

Tavanomainen perinnönjättäjän tai hänen perheensä käytössä ollut koti-irtaimisto on verovapaata 4000 euroon asti. (PerVL 2:7b) Summan ylittävä osa lasketaan jäämistön veronalaisiin varoihin. Koti-irtaimiston arvo määritellään perukirjassa ja verovapaa osa lasketaan vain vainajalta jääneestä irtaimistosta. Jos perukirjassa ei ole erikseen eritelty lesken ja vainajan koti-irtaimistoa, katsotaan että irtaimiston arvo jakautuu puoliksi vainajan ja lesken välillä. Verohuojennus tehdään Verohallinnossa viran puolesta, joten sitä ei tarvitse erikseen vaatia. (Puronen 2011, 152–153)

8.3 Alaikäisen rintaperillisen asema perintöverotuksessa

Alaikäinen perinnönjättäjän suoraan alenevassa polvessa oleva jälkeläinen, jolla on lähinnä ollut perintöoikeus perittävän kuolinhetkellä saa vähentää veronalaisesta perintöosuudestaan 40 000 euroa, niin sanottua alaikäisyysvähennystä. Lisäksi perintöveroa ei tarvitse maksaa ollenkaan, jos perintöosuus jää mahdollisen vähennyksen jälkeen alle 20 000 euron. Perintöosuuden ylittäessä 20 000 euron rajan, veroa on maksettava vain ylimenevältä osuudelta. (PerVL 2:12–13)

Alaikäisyysvähennys on henkilökohtainen, eli se tehdään erikseen kunkin vähennykseen oikeuttavan henkilön perintöosuudesta. Vähennyksen euromäärä ei riipu alaikäisen iästä saantohetkellä, vaan vähennyssumma on kaikissa tapauksissa sama. Vähennykseen on myös oikeutettu, vaikka alaikäinen ei olisikaan asunut perinnönjättäjän kanssa samassa taloudessa. Verottaja tekee vähennykset viran puolesta, joten alaikäisyysvähennystä ei tarvitse itse vaatia. (Puronen 2011, 254)

Alaikäisyysvähennystä ei siis kuitenkaan myönnetä, mikäli perintö on saatu esimerkiksi alaikäisen lapsen vanhemman perinnöstä luopumisen seurauksena, vaan vähennys koskee vain tilannetta, jossa alaikäinen on suoraan alenevassa polvessa oleva jälkeläinen. (Puronen 2011, 255)

Huomattavaa on että perintöverotuksessa perinnönjättäjän lapseksi on katsottu myös lapsi, jonka osalta isyyttä ei ole vahvistettu tai lapsi, jota ei ole laillisesti tunnustettu, mutta jonka asema perinnönjättäjän biologisena lapsena on muuten voitu luotettavasti selvittää. (Puronen 2011, 251)

8.3.1 Ennakkoperintö ja lahjat perintöverotuksessa

Perintöverotuksessa kuolinpesän varoihin tulee lisätä sellainen lahja, joka perintökaaren mukaan on huomioitava perinnönjaossa, eli käytännössä tällä tarkoitetaan ennakkoperintöä. (PerVL 2:16, Puronen 2011, 265–266)

Kaikenlaiset lahjat, olivat ne sitten ennakkoperintöä tai ei, on kuitenkin otettava huomioon perintöverotuksessa, mikäli lahjan antamisesta lahjoittajan kuolinhetkeen on kulunut kolme vuotta tai sitä lyhyempi aika. (PerVL 2:16, Puronen 2011, 269)

Ennakkoperinnöstä tai muusta lahjasta maksetun veron voi vähentää perintöverosta. Perintöveron määrän ylittävää jo maksettua lahjaveroa ei kuitenkaan palauteta. (PerVL 2:16)

8.4 Perintöveron maksu käytännössä

Verottaja lähettää kaikille perillisille, joille jää maksettavaksi perintöveroa, tilisiirtolomakkeet ja verolipun postitse. Verolippuun on merkitty esimerkiksi verotuslaskelma ja veronalaisen perintöosuuden määrä, veroluokka ja veron määrä, sekä maksun eräpäivät. Mikäli yhdellekään osakkaista ei jää maksettavaksi perintöveroa, toimittaa verottaja verolipun ainoastaan pesänhoitajalle. (PerVL 4:37, Puronen 2011, 469–470)

Mikäli perintöveron määrä ylittää 500 euroa, se suoritetaan kahdessa erässä, muussa tapauksessa maksueriä on vain yksi. Ensimmäisen erän eräpäivä on sen kuukauden ensimmäinen päivä, joka alkaa lähinnä kolmen kuukauden kuluttua verotuksen toimittamispäivää seuraavan kuukauden alusta ja toisen erän eräpäivä on sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa lähinnä viiden kuukauden kuluttua verotuksen toimittamispäivää seuraavan kuukauden alusta. Esimerkiksi jos verotus on toimitettu 5.2.2012, erien eräpäivät ovat 1.6.2012 ja 1.8.2012. (VeronkantoL 2:11, VvMA:n veronkannosta 747/2005 4§, Puronen 2011, 573–574) Mikäli veroa ei suoriteta eräpäivään mennessä, veron lisäksi peritään laissa määrättyä viivästyskorkoa. (KorkoL 4 & 12 §)

Perintöverotuksessa perintöosuuden arvo pyöristetään aina alaspäin täysiin satoihin euroihin. Esimerkiksi jos perintöosuuden arvo on verotuksessa 9980 euroa, se pyöristetään 9900 euroon. (Puronen 2011, 417)

Verottaja voi hakemuksesta myöntää veron suorittamiselle lisää maksuaikaa, mikäli verovelvollinen pystyy osoittamaan, että hänellä on tilapäisiä maksuvaikeuksia tai

jos perintöveron maksaminen vaatisi esimerkiksi perityn asunnon realisoinnin. Verohallinnon www-sivuilta löytyy valmis lomake lykkäyksen hakemiseen. Lykkäysajalta peritään lain mukaista viivekorkoa. (Puronen 2011, 581–582)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Opinnäytetyöstäni käy ilmi, että sillä on usein merkittävä vaikutus kuolinpesän toimintaan, mikäli pesän osakkaana on alaikäinen rintaperillinen. Vajaavaltaisen on oltava asianmukaisesti edustettuna kuolinpesässä ja holhoustoimilaki säätelee olennaisesti edunvalvojan toimintaa myös kuolinpesässä. Holhoustoimilakia tuleekin tulkita yhdessä muiden kuolinpesän toimintaa säätelevien lakien kanssa, mikä muodostaa lisähaasteen kuolinpesän hallinnolle. Edunvalvojan tulee toimia yhteistyössä maistraatin kanssa ja useisiin kuolinpesässä tehtäviin toimiin vaaditaan holhousviranomaisen erillinen lupa.

Se milloin tarvitaan edunvalvojan sijainen, ei ole kovin yksiselitteisesti määriteltävissä. Mikäli on epäily, että lapsen lakimääräinen edunvalvoja on esteellinen toimimaan vajaavaltaisen edunvalvojana kuolinpesässä, olisi hyvä tiedustella maistraatin kanta siihen, tarvitaanko edunvalvojan sijainen vai voiko lakimääräinen edunvalvoja edustaa vajaavaltaista kaikissa kuolinpesään liittyvissä toimissa.

Edunvalvojan tehtävänä on edustaa päämiestään kuolinpesässä ja hoitaa tämän asioita ja omaisuutta parhaansa mukaan. Edunvalvojan tulee toimia yhteistyössä päämiehensä kanssa ja asettaa päämiehen etu aina ensisijaiseksi, vaikka se saattaakin olla epäedullista esimerkiksi muiden pesän osakkaiden kannalta.

Alaikäisen rintaperillisen asemaan on merkittävä vaikutus myös sillä, miten mahdollinen leski käyttää lakimääräisiä oikeuksiaan kuolinpesässä. Esimerkiksi jos leski käyttää oikeuttaan hallita jakamattomana puolisoiden yhteisenä kotina käytettyä asuntoa ja asuntoirtaimistoa, sillä on välitön vaikutus alaikäisen rintaperillisen mahdollisuuksiin realisoida perimäänsä omaisuutta. Alaikäisen rintaperillisen asemaan ja

perintöosan suuruuteen on vaikutusta myös esimerkiksi mahdollisella perittävän tekemällä testamentilla tai avioehtosopimuksella, sekä sillä käyttääkö leski tasinkoetuoikeuttaan hyväksi vai ei.

Kaiken kaikkiaan kuolinpesän hallinto ja siihen liittyvät toimet ovat hyvin moninaisia ja siten mielestäni erittäin kiinnostavia. Kuolinpesän toimintaa ja perimystä säädellessään useilla eri laeilla ja toimintaan on vaikutusta useammalla eri taholla. Alaikäisen rintaperillisen mukanaolo kuolinpesässä muodostaa lisähaasteen kuolinpesän hallintoon, koska tällöin on huomioitava myös holhoustoimilain asettamat vaatimukset ja rajoitukset, sekä usein edunvalvojan on toimittava lisäksi yhteistyössä holhousviranomaisen kanssa.

Holhoustoimilainsäädännön uudistus toi mukanaan holhustoimen palvelujen siirtymisen kunnilta valtiolle ja sen myötä holhousviranomaisen tehtävät siirtyivät maistraatin hoidettavaksi vuoden 1999 lopussa. Maistraateista on tällä hetkellä saatavissa opinnäytetyöni aiheeseen liittyen ainoastaan esite alaikäisen lapsen omaisuuden hoitamisesta ja sekin on melko suppea tiivistelmä aiheesta. Maistraatin [www-sivuilta](#) löytyvät lisäksi edunvalvojalle suunnatut ohjeet luvanvaraisista oikeustoimista, mutta yksiin kansiin koottu viranomaisten tarjoama riittävän kattava opas tästä aiheesta vielä puuttuu. Uskoisinkin, että kattavammalle tietopakettille alaikäisen asemasta kuolinpesässä, ja siitä, kuka voi toimia lapsen edunvalvojana missäkin tilanteissa, olisi kysyntää.

Toivonkin että opinnäytetyöstäni on hyötyä erityisesti alaikäisille rintaperillisille, sekä heidän vanhemmilleen, kun alaikäinen tulee osakkaaksi kuolinpesään. Oppaan tietoja voivat hyödyntää myös muut kuolinpesän osakkaaksi tulevat soveltuvilta osin. Tavoitteenani oli koota oppaasta selkeä ja helppolukuinen ja toivon, että erityisesti käytännön vinkeistä on apua kuolinpesäasioiden hoidossa. Perhe- ja jäämistöoikeuden alalta löytyy runsaasti kirjallisuutta, mutta käytännön ohjeita eri tilanteissa toimimiseen on vaikeampi löytää ja niitä saa hakea useasta eri lähteestä. Olenkin pyrkinyt kokoamaan näitä ohjeita keskitetysti tähän oppaaseen ja siten helpottamaan kuolinpesän osakkaan asemaa. Toivon että opinnäytetyöstäni on käytännön hyötyä ja että se tarjoaa vastauksia lukijaa askarruttaviin kysymyksiin.

LÄHTEET

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus I, Perintöoikeus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Aarnio, A., Kangas, U. & Puronen, P. 2000. Perunkirjoitusopas. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Avoliittolaki 13.6.1929/234

Finanssialan keskusliiton www-sivut – Pankkisalaisuusohjeet 2009. Viitattu 3.1.2012. <http://www.fkl.fi/materiaalipankki/>

Hallintolaki 6.6.2003/434

Hallituksen esitys 203/2010

Hallituksen esitys 225/1982

Kangas, U. 2006. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.

Kansaneläkelaki 11.5.2007/568

Koponen, J. 2010. Kuolinpesän osakkaan opas. Helsinki: Verotieto Oy.

Korkolaki 20.8.1982/633

Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011

Laki eräistä yhteisomistussuhteista 25.4.1958/180

Laki holhustoimesta 1.4.1999/442

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950

Lohi, T. 1999. Ennakkoperinnöstä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Maistraatin www-sivut. Esite: Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen. Viitattu 20.12.2011. <http://www.maistraatti.fi>

Mikkola, T. 2010. Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Nordean www-sivut. Viitattu 15.12.2011. <https://www.nordea.fi>

Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti –Käytännön käsikirja. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy

Oikeushallinnon asiointipalvelu www-sivut. Viitattu 8.2.2012. <https://asiointi.oikeus.fi>

Oikeusministeriön www-sivut. Esite: Edunvalvojan tehtävä. Viitattu 2.1.2012. <http://www.om.fi>

Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378

Perintökaari 5.2.1965/40

Puronen, P. 2011. Perintö- ja lahjaverotus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Sampopankin www-sivut. Viitattu 15.12.2011. <http://www.sampopankki.fi>

Tuloverolaki 30.12.1992/1535

Vakuutusopimuslaki 28.6.1994/543

Valtiovarainministeriön asetus veronkannosta 747/2005

Verohallinnon www-sivut. Viitattu 15.12.2011. <http://www.vero.fi>

Veronkantolaki 5.8.2005/609

Välimäki, P. 2001. Holhustoimen pääpiirteet. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy.